

***Diagnoza strategiczna na potrzeby opracowania
Strategii Rozwoju Gminy Komańcza
do roku 2030***

(Załącznik nr 1 do Strategii Rozwoju Gminy Komańcza do roku 2030)

INICJATYWAŁOKALNA.PL

Czerwiec 2016

Spis treści

Wstęp.....	3
1. Uwarunkowania przestrzenne.....	4
2. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze	6
3. Uwarunkowania turystyczno-przyrodnicze	33
3.1. Walory przyrodnicze	33
3.2. Walory kulturowe.....	36
4. Porównanie Gminy Komańcza do Polski, województwa podkarpackiego i innych jednostek samorządu terytorialnego powiatu sanockiego	38
Wnioski	45
Spis rysunków	46
Spis tabel	46
Spis wykresów.....	47
Bibliografia.....	51

Wstęp

Cechą naturalną każdej jednostki terytorialnej jest dążenie do rozwoju. Jest to długofalowy proces mający za zadanie wzrost konkurencyjności oraz poprawę sytuacji społecznej i gospodarczej. W rezultacie przyczyniający się do poprawy jakości życia mieszkańców.

Zmieniająca się sytuacja społeczno-gospodarcza oraz potrzeba ustawicznego rozwoju stawia przed Gminą Komańcza nowe wyzwania. W związku z tym przystąpiono do opracowania *Strategii Rozwoju Gminy Komańcza do roku 2030*. Zostaną w niej wskazane kierunki rozwoju gminy, priorytety i zadania do realizacji uwzględniające perspektywę finansową Unii Europejskiej na lata 2014–2020.

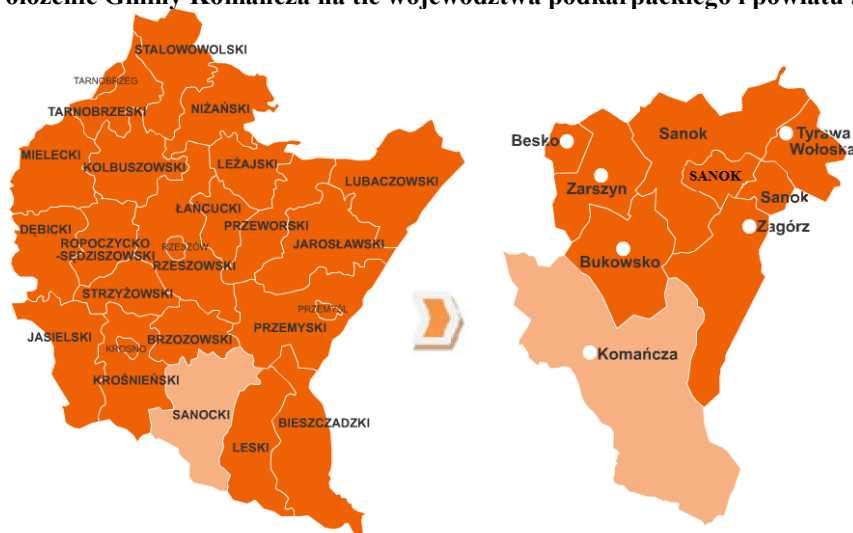
Rozwój terytorialny danego obszaru determinują czynniki endogeniczne i egzogeniczne. Diagnoza strategiczna Gminy Komańcza stanowi podstawę do opracowania *Strategii Rozwoju Gminy Komańcza do roku 2030*. W Diagnozie została przedstawiona sytuacja przestrzenna, społeczna i gospodarcza gminy na tle powiatu sanockiego, województwa podkarpackiego oraz kraju, a także zmieniające się tendencje na przestrzeni ostatnich lat. Dane zawarte w Diagnozie służą określeniu mocnych i słabych stron gminy, jej potencjałów, jak również obszarów problemowych. Daje to merytoryczną podstawę do wyznaczenia celów i głównych kierunków rozwoju gminy stanowiących podstawę jej konkurencyjności.

1. Uwarunkowania przestrzenne

Gmina Komańcza położona jest w południowo-wschodniej Polsce, w województwie podkarpackim, w powiecie sanockim (rysunek 1). Sąsiaduje z 6 gminami: Jaśliska, Rymanów (powiat krośnieński), Bukowsko, Zagórz (powiat sanocki), Baligród i Cisna (powiat leski). Południową granicę gminy stanowi granica państwa ze Słowacją. Na terenie gminy znajduje się 14 sołectw. Gmina zajmuje powierzchnię 456 km², a gęstość zaludnienia w 2014 roku wyniosła 11 os/km² (tabela 7, str. 35).

Przez teren gminy przebiegają dwie drogi wojewódzkie: droga nr 892 Zagórz–Komańcza oraz droga nr 897 Tylawa – Komańcza – Cisna – Ustrzyki Górne – Wołosate – granica państwa¹.

Rysunek 1 Położenie Gminy Komańcza na tle województwa podkarpackiego i powiatu sanockiego

Źródło: Portal internetowy Interaktywna Mapa Polski, mapapolski.com.pl

Największą powierzchnię na terenie gminy zajmują lasy (ponad 75%), natomiast najmniejszą powierzchnię zajmują sady (0,02%). Szczegółowy podział struktury użytkowania gruntów przedstawia tabela 1.

Tabela 1 Struktura użytkowania gruntów w Gminie Komańcza w 2014 roku

Komańcza	Grunty rolne	Sady	Łąki trwałe	Pastwiska trwałe	Pozostałe użytki rolne	Grunty leśne	Pozostałe grunty	Ogółem
[ha]	2 993	7	1 552	5 437	176	34 299	1 029	45 493
[%]	6,58	0,02	3,41	11,95	0,39	75,39	2,26	100,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

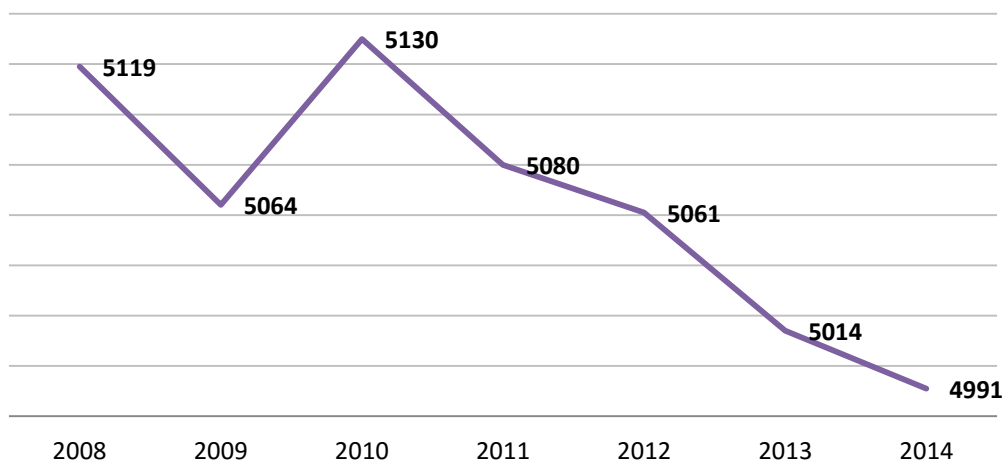
¹ Strona internetowa Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich, www.pzdw.pl, inf. z 04.03.2015 r.

Pod względem fizyczno-geograficznym Gmina Komańcza położona jest w obrębie prowincji Karpat Zachodnich, w mezoregionie Beskidu Niskiego. Leży na pograniczu Beskidu Niskiego i Bieszczad, w dolinie rzeki Osławy.

2. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze

Liczba ludności w Gminie Komańcza na przestrzeni lat 2008–2014 podlegała wahaniom, a do 2011 roku systematycznie spada. W 2014 roku liczba mieszkańców wynosiła 4 991 osób i była o 23 osoby mniejsza w porównaniu do roku poprzedniego (wykres 1).

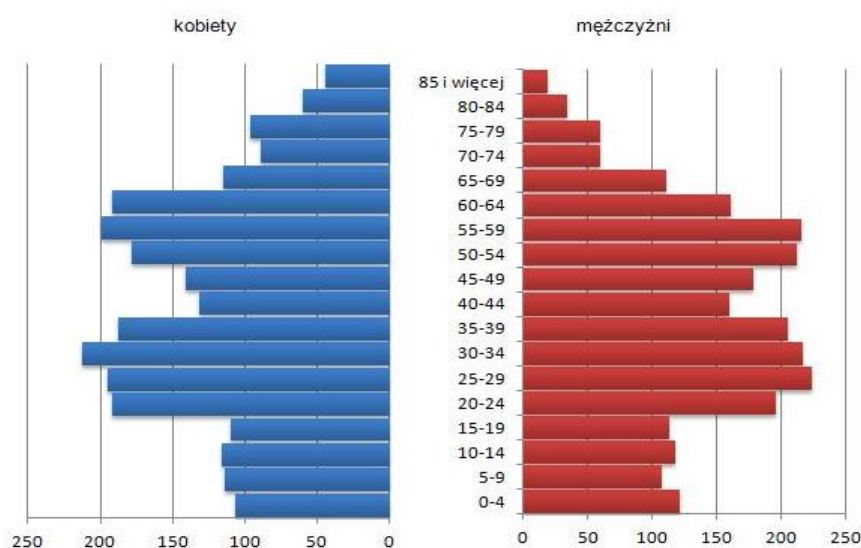
Wykres 1 Liczba ludności w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Teren gminy w 2014 roku zamieszkiwało 2 509 mężczyzn i 2 482 kobiety. W strukturze wieku ludności Gminy Komańcza w 2014 roku największy udział zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet stanowiły osoby w wieku 24–39 lat. Natomiast najmniejszy w wieku 80 lat i więcej (wykres 2).

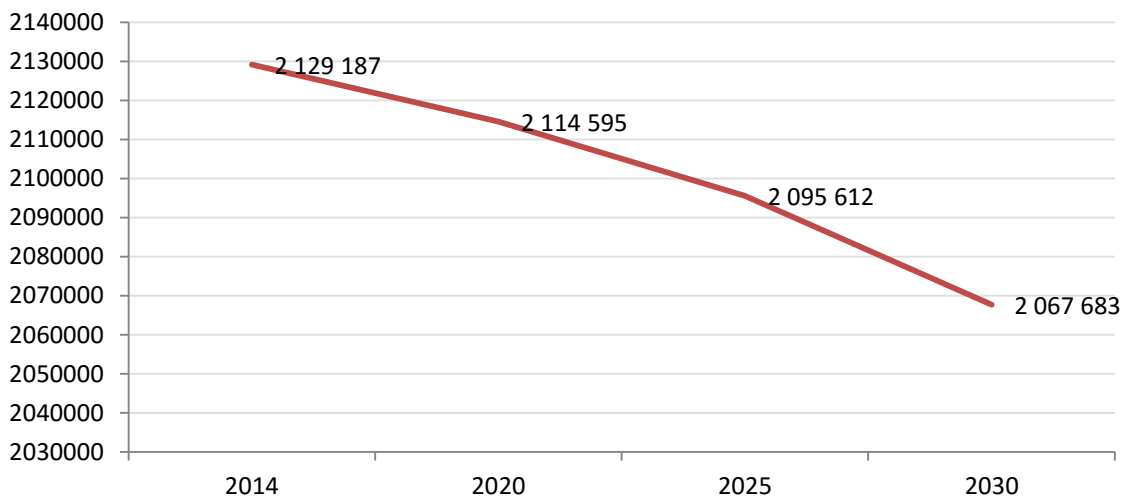
Wykres 2 Struktura wieku ludności w Gminie Komańcza w roku 2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

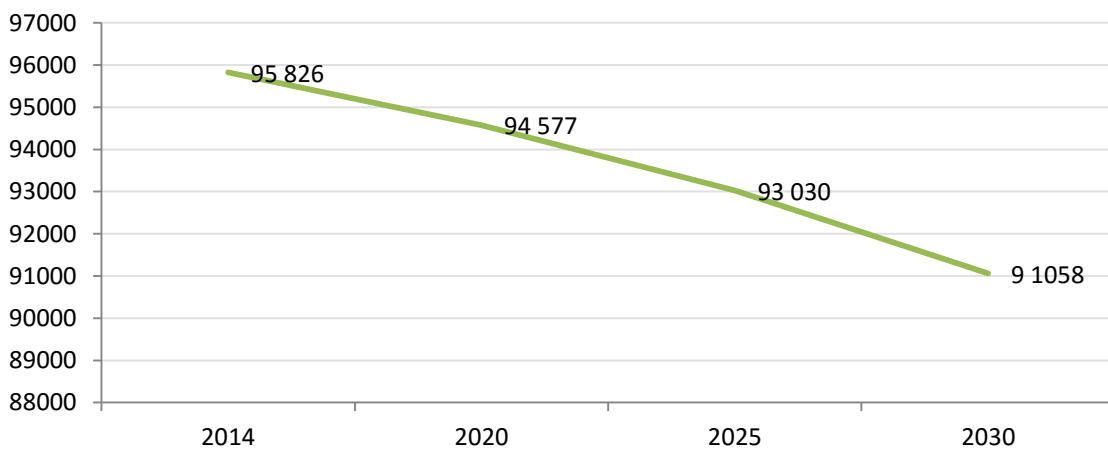
Prognoza demograficzna na lata 2020, 2025 i 2030 według stanu z 2014 roku dla województwa podkarpackiego i powiatu sanockiego przedstawia się bardzo niekorzystnie (wykres 3). Przewiduje się, że w kolejnych latach będzie następował spadek liczby ludności. Do roku 2030 liczba mieszkańców województwa podkarpackiego zmniejszy się o 61 504 osoby w porównaniu do roku 2014. Również prognoza ludności dla powiatu sanockiego na lata 2020, 2025 i 2030 według stanu z 2014 roku wskazuje na spadek liczby ludności (wykres 4). Do 2030 roku liczba mieszkańców powiatu zmniejszy się o ponad 4 768 osoby w stosunku do roku 2014. Sytuacja demograficzna w województwie i powiecie będzie niekorzystnie wpływać na liczbę ludności w Gminie Komańcza, co z kolei będzie przekładać się na sytuację gospodarczą gminy.

Wykres 3 Prognoza ludności w województwie podkarpackim na lata 2020, 2025 i 2030 (wg danych z 2014 roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

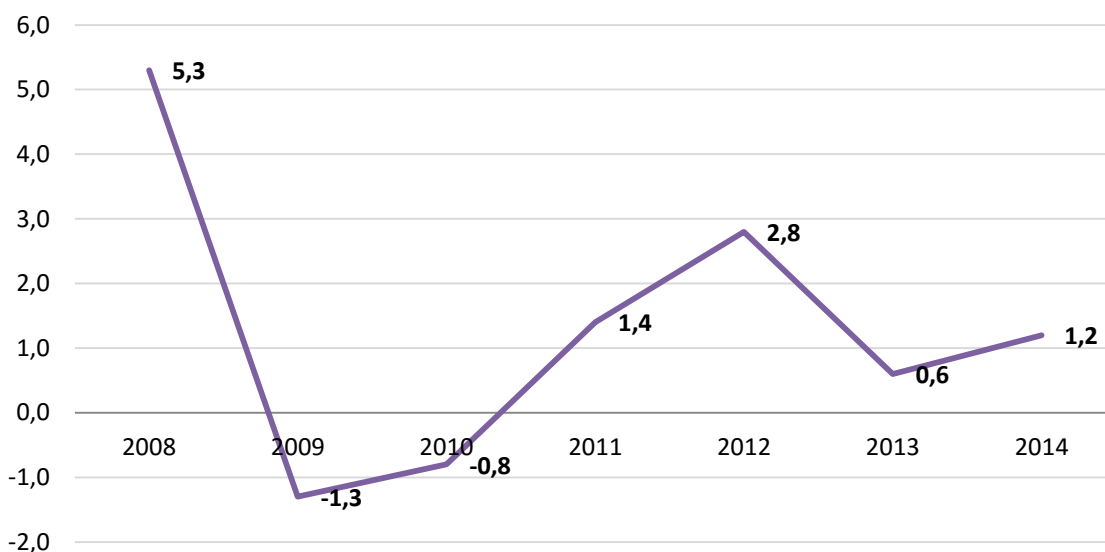
Wykres 4 Prognoza ludności w powiecie sanockim na lata 2020, 2025 i 2030 (wg danych z 2014 roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

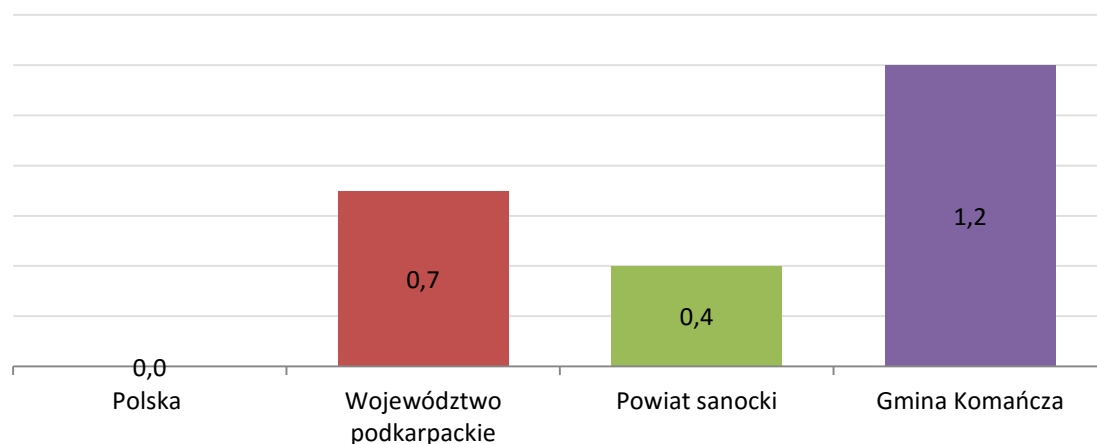
Potencjał demograficzny w gminie w dużym stopniu determinuje przyrost naturalny oraz saldo migracji. Współczynnik przyrostu naturalnego (mierzony na 1 000 mieszkańców) w latach 2008–2014 ulegał wahaniom. W 2008 roku wskaźnik ten osiągnął wartość najwyższą równą 5,3, natomiast najniższą -1,3 – rok później. W 2014 roku wskaźnik ten osiągnął wartość 1,2 i był dwukrotnie wyższy niż w roku poprzednim (wykres 5). Wskaźnik przyrostu naturalnego w Gminie Komańcza w 2014 roku był wyższy w porównaniu ze średnią dla Polski, województwa podkarpackiego i powiatu sanockiego (wykres 6).

Wykres 5 Przyrost naturalny w Gminie Komańcza na 1 000 mieszkańców w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 6 Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

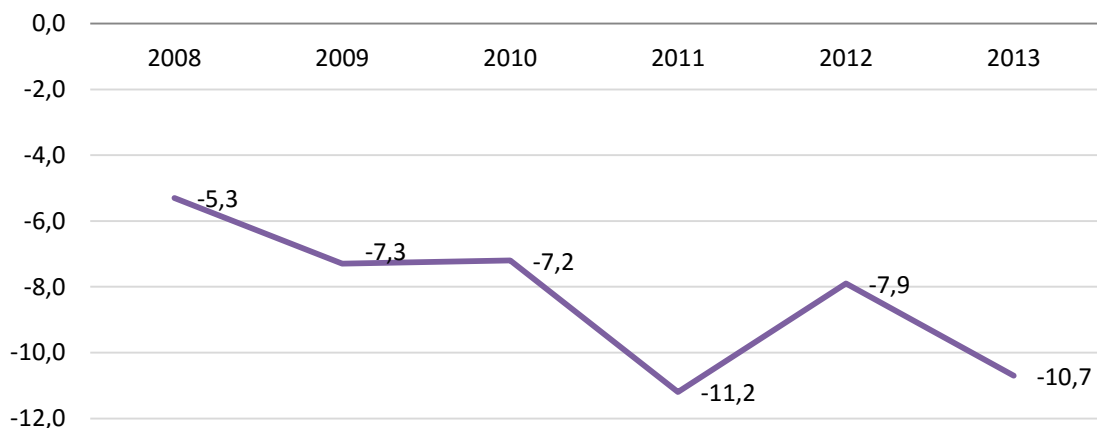

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik salda migracji na 1 000 mieszkańców w Gminie Komańcza jest bardzo niekorzystny, w 2008 roku osiągnął wartość równą -5,3, natomiast w 2011 roku -11,2 (wykres 7). W 2013 roku saldo migracji na 1 000 mieszkańców

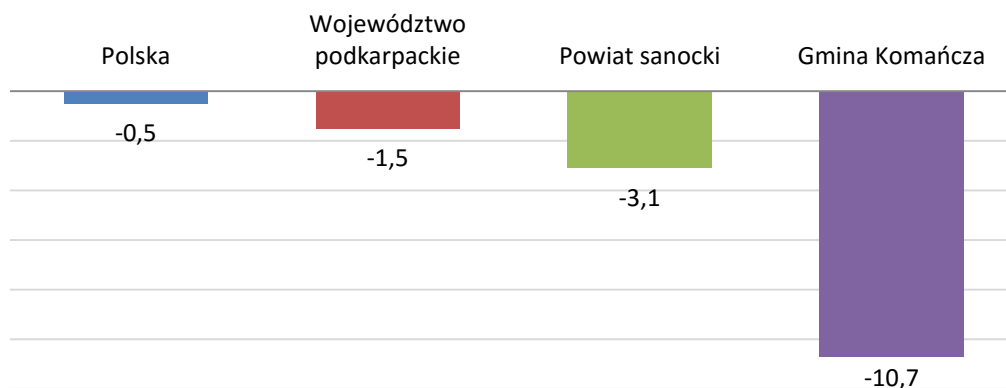
w Gminie Komańcza wynosiło -10,7 i było znacznie wyższe od średniej dla Polski, województwa i powiatu (wykres 8).

Wykres 7 Saldo migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Gminie Komańcza w latach 2008–2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

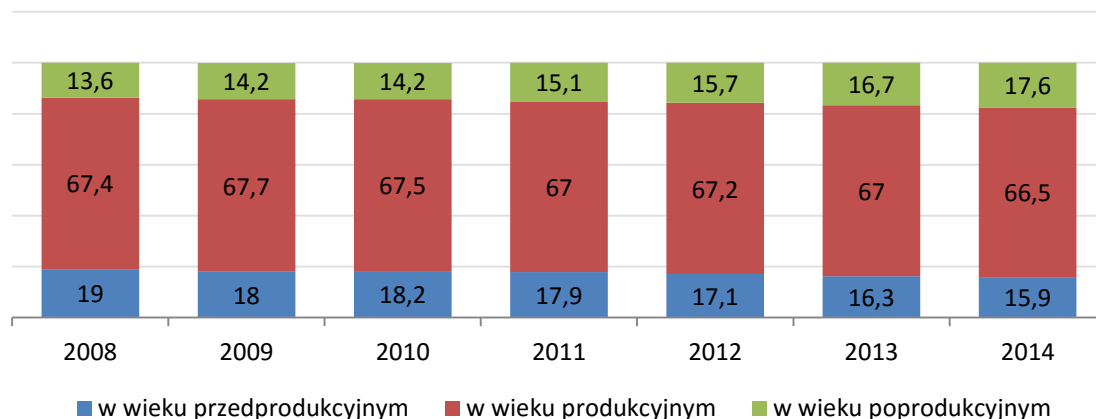
Wykres 8 Saldo migracji na 1 000 mieszkańców w 2013 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

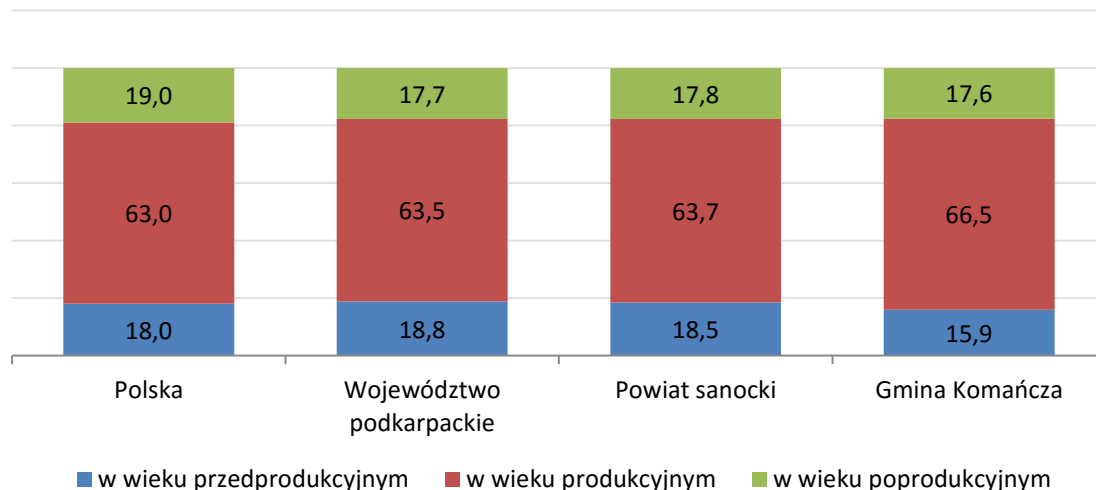
Sytuację demograficzną w gminie obrazuje także udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem. W Gminie Komańcza maleje liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, rośnie natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym (wykres 9). Sytuacja ta świadczy o starzejącym się społeczeństwie. Zmniejszający się potencjał osób w wieku przedprodukcyjnym w gminie jest widoczny także w porównaniu z wynikami dla kraju, województwa i powiatu (wykres 10).

Wykres 9 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

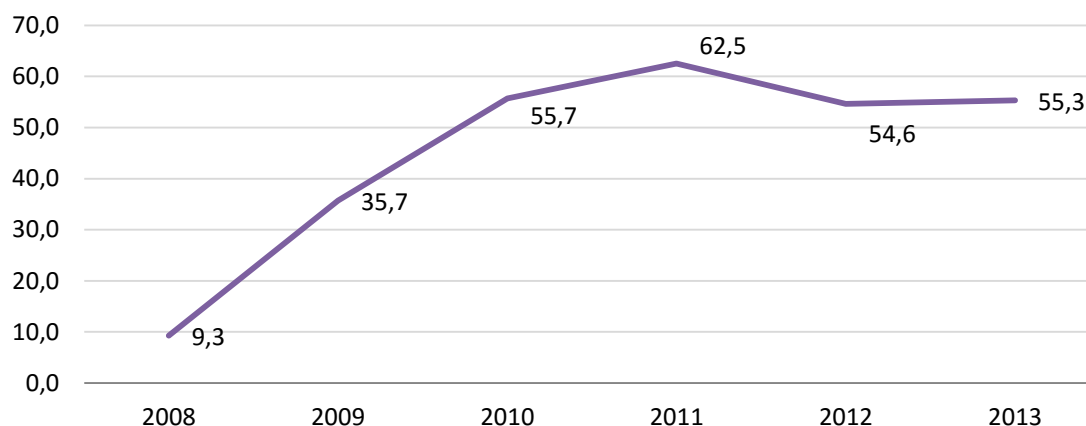
Wykres 10 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

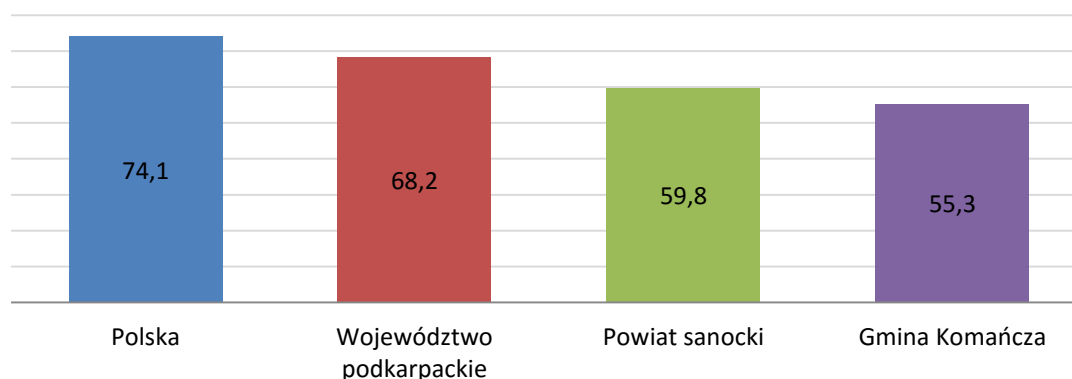
Na terenie Gminy Komańcza w 2013 roku odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym wynosił 55,3% i był o 46 punktów procentowych wyższy w porównaniu do roku 2008 (wykres 11). Wskaźnik ten był jednak niższy od średniej dla Polski, województwa i powiatu (wykres 12).

Wykres 11 Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w Gminie Komańcza w latach 2008–2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

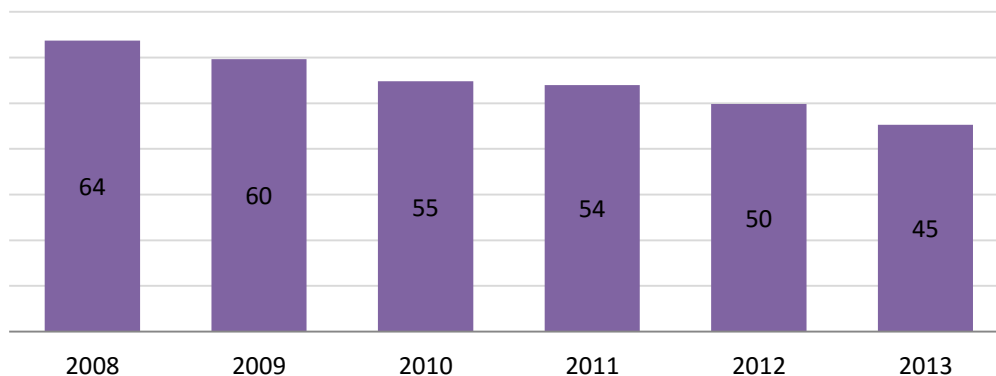
Wykres 12 Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2013 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

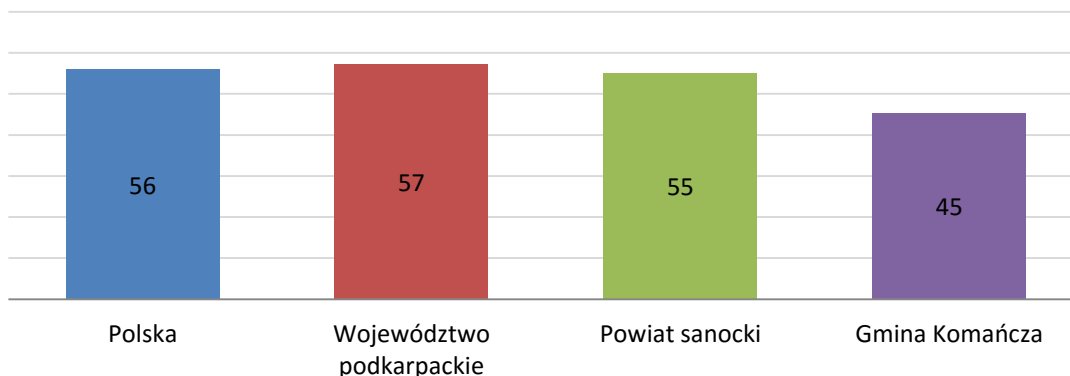
Malejącą liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym potwierdza także wskaźnik liczby uczniów w szkole podstawowej na 1 000 mieszkańców. Od 2008 roku systematycznie spada liczba dzieci w szkole podstawowej. W 2008 na 1 000 mieszkańców przypadało 64 uczniów w szkole podstawowej, natomiast w 2013 roku już tylko 45 uczniów (wykres 13). Liczba uczniów w szkole podstawowej na 1 000 mieszkańców w Gminie Komańcza w 2013 roku była niższa do średniej dla Polski, województwa i powiatu (wykres 14).

Wykres 13 Liczba uczniów w szkole podstawowej na 1 000 mieszkańców w Gminie Komańcza w latach 2008–2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

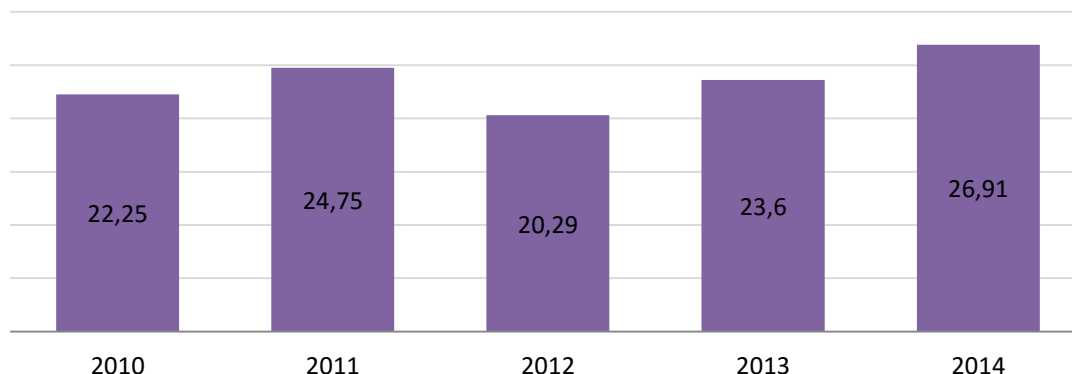
Wykres 14 Liczba uczniów w szkole podstawowej na 1 000 mieszkańców w 2013 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

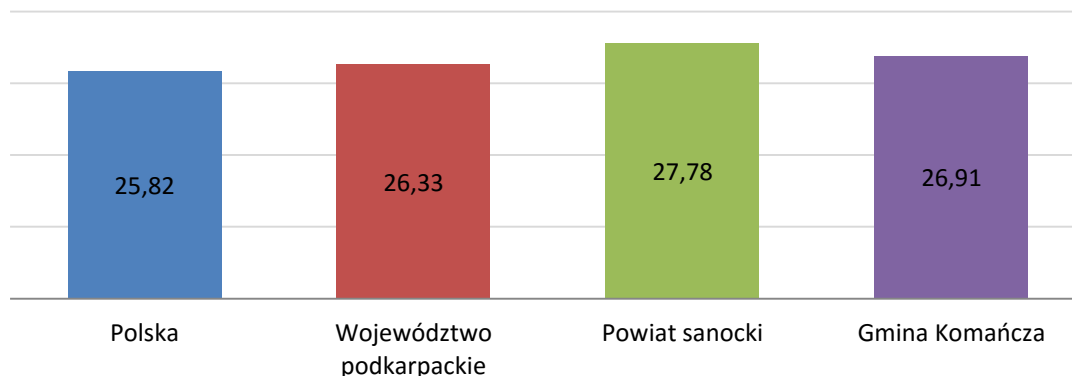
Poziom edukacji w Gminie Komańcza obrazują wyniki sprawdzianu w 6 klasie szkoły podstawowej oraz wyniki egzaminu gimnazjalnego. Średni wynik punktowy uczniów w Gminie Komańcza ze sprawdzianu w 6 klasie w latach 2010–2014 ulegał wahaniom. W 2014 roku uczniowie uzyskali najwyższy wynik ze sprawdzianu w porównaniu do lat poprzednich – 26,91 na 40 punktów (wykres 15 i tabela 2). Wynik ten był lepszy od średniego wyniku uczniów w kraju i województwie podkarpackim i nieznacznie gorszy od wyniku w powiecie sanockim (wykres 16).

Wykres 15 Średnia liczba punktów ze sprawdzianu w 6 klasie szkoły podstawowej w Gminie Komańcza w latach 2010–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, www.oke.krakow.pl

Wykres 16 Średnia liczba punktów ze sprawdzianu w 6 klasie szkoły podstawowej w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, www.oke.krakow.pl

Tabela 2 Średnie wyniki w punktach uzyskane ze sprawdzianu w klasie 6 szkoły podstawowej w wybranych jednostkach terytorialnych w latach 2010–2014

Jednostka terytorialna	Średnia punktów				
	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	24,56	25,27	22,75	24,03	25,82
Województwo podkarpackie	25,16	25,84	22,97	24,35	26,33
Powiat sanocki	24,42	25,34	22,66	23,6	27,78
Miasto Sanok	25,6	25,93	23,84	24,4	25,84
Gmina Besko	25,16	25,11	23,2	22,4	28,7
Gmina Bukowsko	22,26	25,16	21,42	24,9	26,44
Gmina Komańcza	22,25	24,75	20,29	23,6	26,91
Gmina Sanok	24,16	25,01	21,84	22,2	26,67
Gmina Tyrawa Wołoska	22,97	24,42	18,74	21,2	27,39
Gmina Zagórz	24,56	24,4	22,96	23,6	28,74
Gmina Zarszyn	22,27	25,62	21,89	22,5	25,51

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, www.oke.krakow.pl

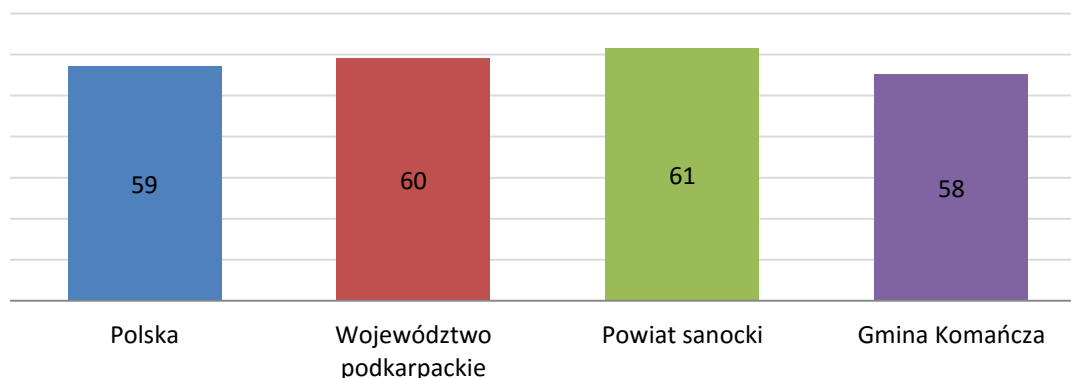
Biorąc pod uwagę wyniki wybranych egzaminów gimnazjalnych w 2014 roku uczniowie z Gminy Komańcza wypadli bardzo słabo z egzaminu z matematyki oraz języka angielskiego na poziomie podstawowym (PP) w porównaniu do średnich procentowych wyników uczniów w kraju, województwie i powiecie. Szczegółowy rozkład wyników z poszczególnych egzaminów przedstawia tabela 3. Średni zbiorczy wynik ze wszystkich analizowanych egzaminów w Gminie Komańcza w 2014 roku wyniósł 58%, był to rezultat gorszy od średnich wyników kraju, województwa i powiatu (wykres 17).

Tabela 3 Średnie % wyniki z egzaminów gimnazjalnych z poszczególnych przedmiotów w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Jednostka terytorialna	Język polski	Historia	Matematyka	Przedmioty przyrodnicze	Język angielski PP	Średni wynik % z przedstawionych egzaminów
Polska	68	59	47	52	67	59
Województwo podkarpackie	70	60	49	53	66	60
Powiat sanocki	72	60	50	53	69	61
Gmina Komańcza	68	60	45	52	63	58

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, www.oke.krakow.pl

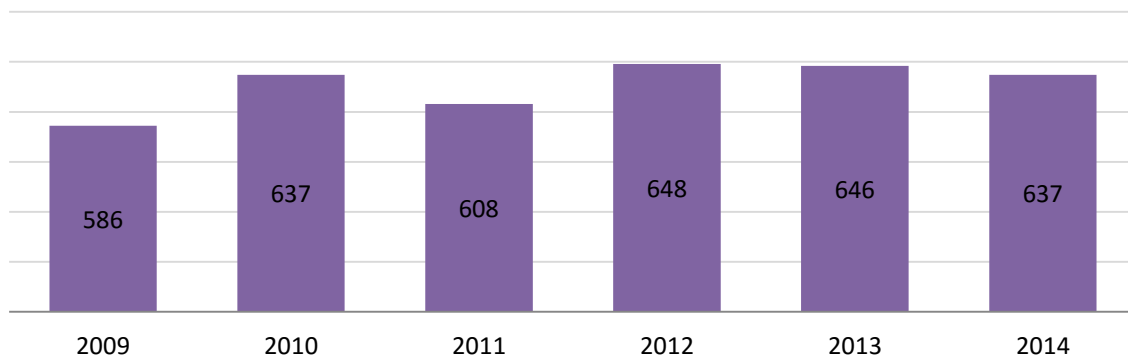
Wykres 17 Średnie % wyniki z egzaminów gimnazjalnych w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, www.oke.krakow.pl

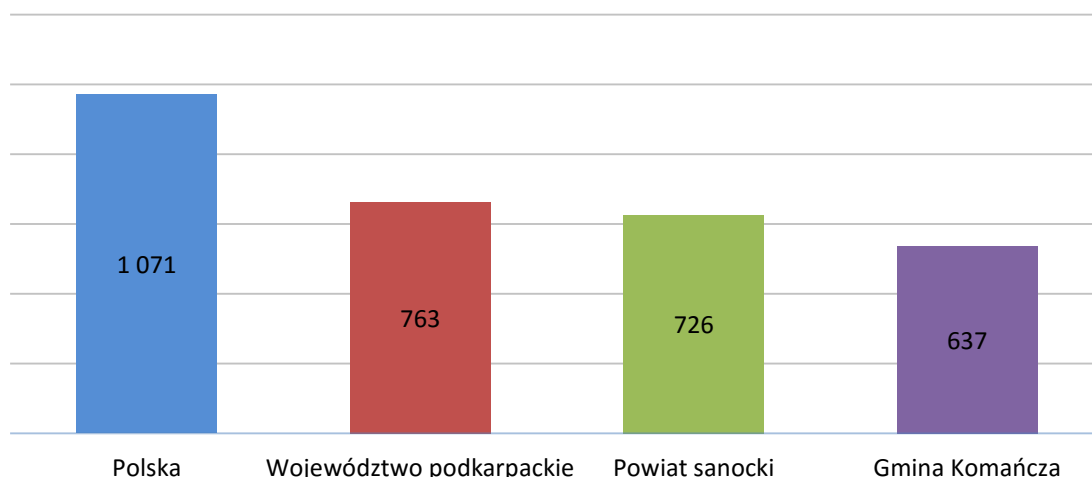
Przedsiębiorczość mieszkańców oraz sytuację gospodarczą na terenie Gminy Komańcza odzwierciedlają wskaźniki: ilości podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności, liczby jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności oraz liczby podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Na wykresie 18 można zaobserwować, iż w latach 2009–2014 liczba podmiotów gospodarczych ulegała wahaniom, a od roku 2012 nieznacznie spada. Liczba podmiotów gospodarczych w Gminie Komańcza jest zdecydowanie niższa niż średnia liczba podmiotów w analizowanych jednostkach terytorialnych (wykres 19).

Wykres 18 Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w Gminie Komańcza w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

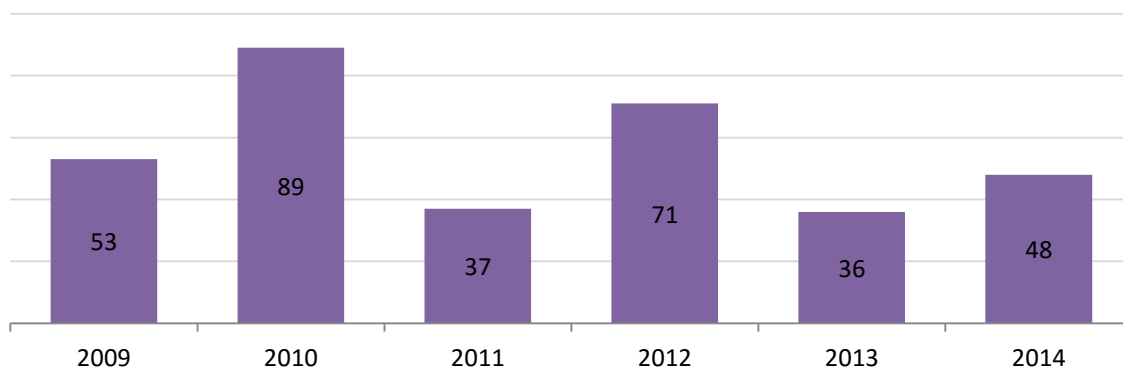
Wykres 19 Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

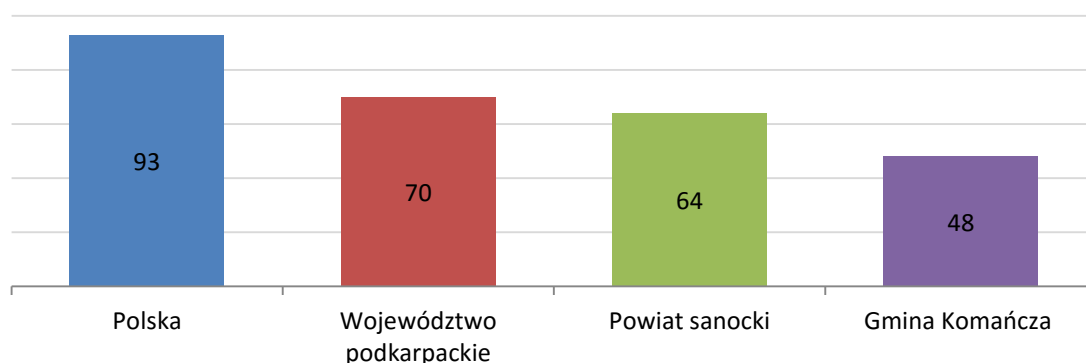
Bardzo źle przedstawia się wskaźnik liczby nowo rejestrowanych przedsiębiorstw na 10 tys. ludności. W analizowanym okresie ilość nowo powstałych podmiotów gospodarczych ulegała wahaniom. W 2010 roku na 10 tys. osób zarejestrowano 89 nowych przedsiębiorstw na terenie Gminy Komańcza, w 2014 roku 48 (wykres 20). Wynik ten jest niższy niż średnia w Polsce, w województwie podkarpackim i powiecie sanockim (wykres 21).

Wykres 20 Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w Gminie Komańcza w latach 2009–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

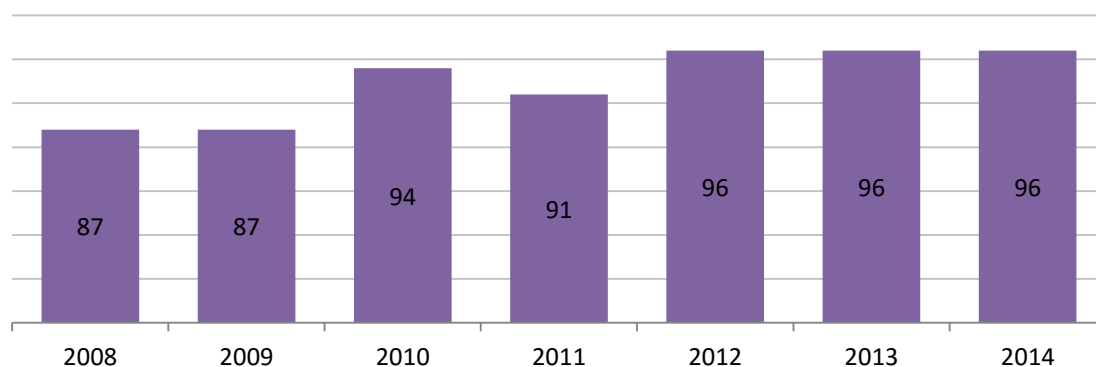
Wykres 21 Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

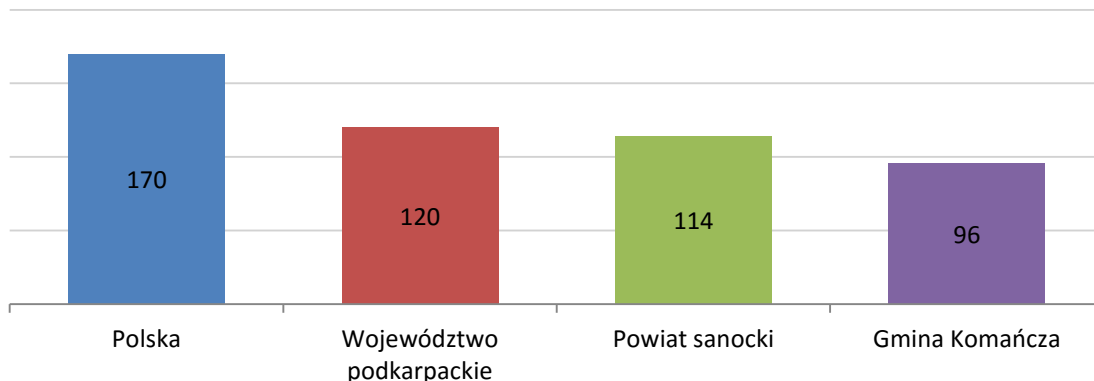
Wskaźnik ilości podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym ulegał wahaniom między 2008 a 2011 rokiem. Od roku 2012 utrzymuje się na tym samym poziomie i wynosi 96 (wykres 22). Jest on jednak o wiele niższy niż średnia dla Polski, województwa podkarpackiego i powiatu sanockiego (wykres 23).

Wykres 22 Podmioty gospodarcze na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 23 Podmioty gospodarcze na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

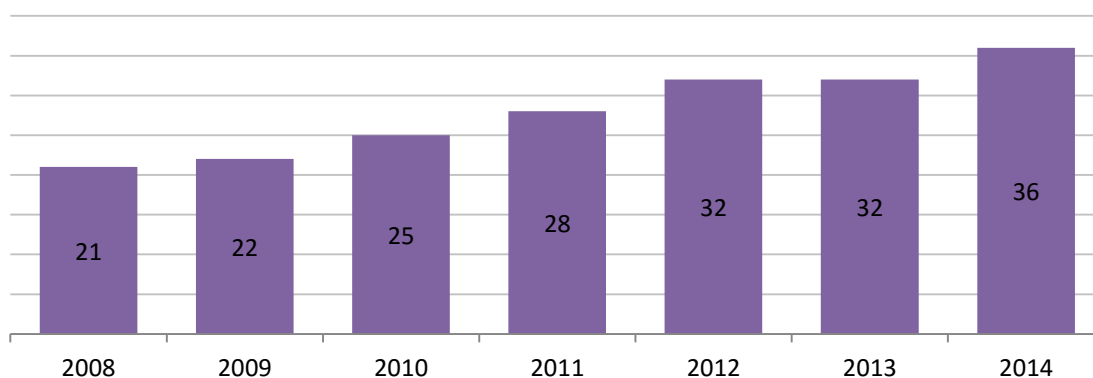

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2014 roku na terenie Gminy Komańcza funkcjonowało ogółem 318 podmiotów gospodarki narodowej. Wśród nich 17 stanowiły podmioty z sektora publicznego, a 301 z sektora prywatnego. Do największych przedsiębiorców działających na terenie gminy należą: Bieszczadzkie Zakłady Przemysłu Drzewnego w Rzepedzi oraz Gminna Spółdzielnia „SCH” w Komańczy.

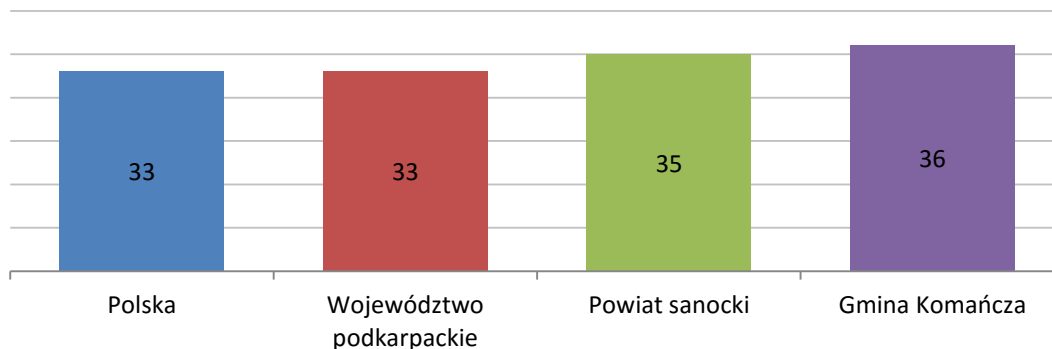
Aktywność społeczną mieszkańców i ich zaangażowanie w sprawy lokalne obrazuje wskaźnik ilości fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Od 2008 roku stale wzrasta liczba organizacji społecznych w gminie (wykres 24), w 2014 roku wskaźnik ten wyniósł 36 i był wyższy niż średnia kraju, województwa i powiatu (wykres 25).

Wykres 24 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne przypadające na 10 tys. mieszkańców w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

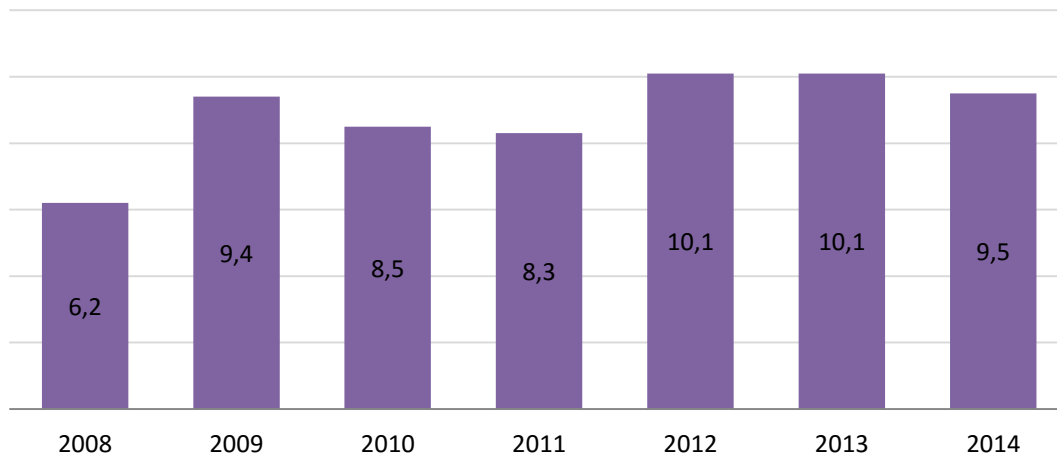
Wykres 25 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne przypadające na 10 tys. mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

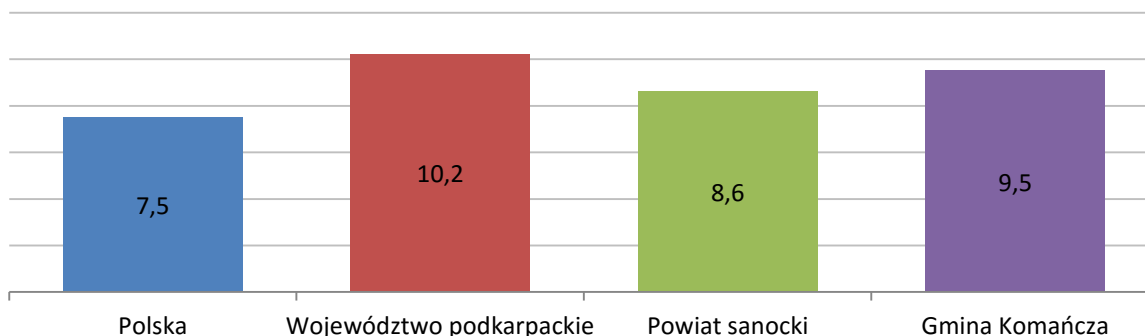
Nieprzychylną sytuację gospodarczą oraz niską przedsiębiorczość mieszkańców potwierdza także wskaźnik udziału % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W latach 2008–2014 wskaźnik ten ulegał wahaniom, osiągając w 2008 roku wynik 6,2%, a w 2014 roku 9,5% (wykres 26). W porównaniu do średniej krajowej i powiatu wskaźnik ten wypada gorzej w Gminie Komańcza, jednak prezentuje się lepiej niż średni wynik dla województwa podkarpackiego (wykres 27).

Wykres 26 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

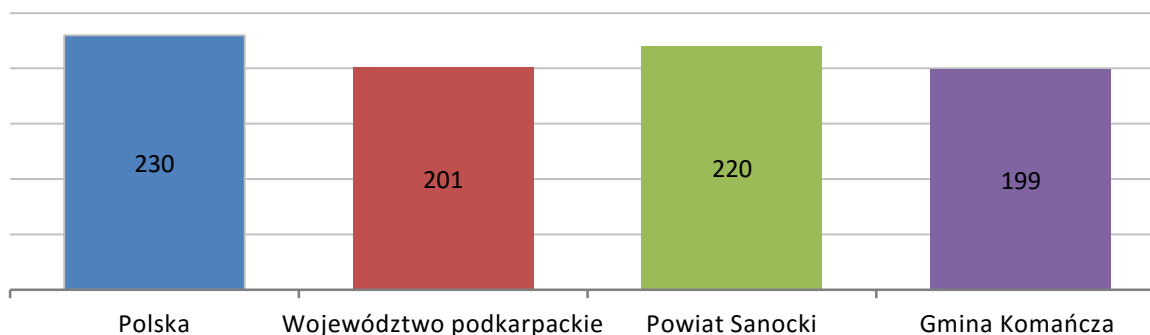
Wykres 27 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Średnia liczba osób pracujących w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców na terenie gminy w 2014 r. wynosiła 199. Wynik ten był niższy niż w Polsce (230) województwie podkarpackim (201) oraz w powiecie sanockim (220) (wykres 28).

Wykres 28 Średnia liczba osób pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na sytuację gospodarczą wpływa również atrakcyjność inwestycyjna obszaru. Jest to kompilacja różnych czynników, które wspólnie tworzą zestaw korzyści składający się na atrakcyjność inwestycyjną. Im więcej optymalnych czynników – tym lepsze warunki do prowadzenia działalności gospodarczej i przyciągania inwestora. Tabela 4 przedstawia atrakcyjność inwestycyjną województwa podkarpackiego w 2014 roku.

Tabela 4 Atrakcyjność inwestycyjna województwa podkarpackiego w 2014 roku

Czynniki atrakcyjności inwestycyjnej	Lokata
Dostępność transportowa	14
Zasoby i koszty pracy	7
Rynek zbytu	13
Infrastruktura gospodarcza	10
Infrastruktura społeczna	11
Bezpieczeństwo powszechne	1
Aktywność województwa wobec inwestorów	12
Atrakcyjność inwestycyjna województwa podkarpackiego	12

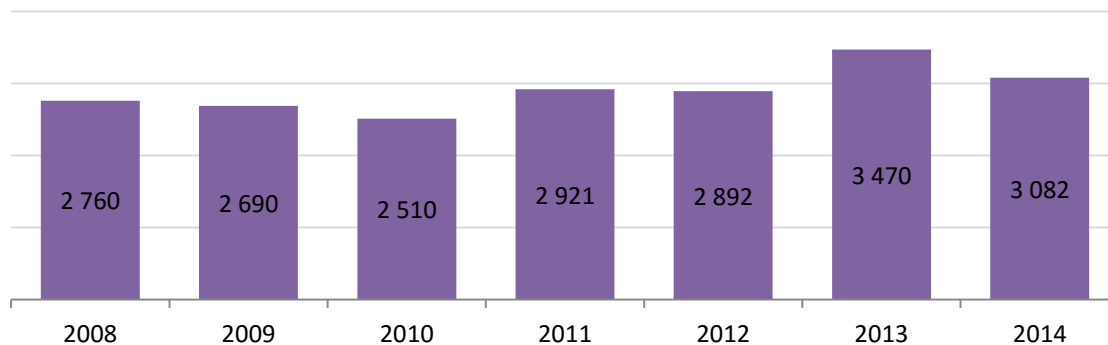
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2014*, Instytut Badań Nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2014

W 2014 roku województwo podkarpackie uplasowało się na 12. miejscu wśród wszystkich województw w Polsce. Jest to dosyć niska lokata. Głównym atutem województwa jest bezpieczeństwo powszechne – jest to jednak za mało by być konkurencyjnym obszarem do inwestowania.

Pod względem atrakcyjności inwestycyjnej ocenione zostały także podregiony. Gmina Komańcza położona jest w podregionie krośnieńskim. Podregion ten znalazł się wśród podregionów o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności gospodarczej oraz przeciętnej dla działalności zaawansowanej technologicznie. Wysoko natomiast została oceniona atrakcyjność inwestycyjna dla działalności usługowej².

Sytuację finansową gminy obrazują wskaźniki dochodów i wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W Gminie Komańcza najniższe dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca były w 2010 roku – 2 510 zł, natomiast najwyższe w 2013 roku – 3 470 zł (wykres 29). Dochody budżetu ogółem na 1 mieszkańca Gminy Komańcza w 2014 roku były o 889 zł niższe od średniej krajowej, oraz niższe od średniej województwa podkarpackiego i powiatu sanockiego (wykres 30).

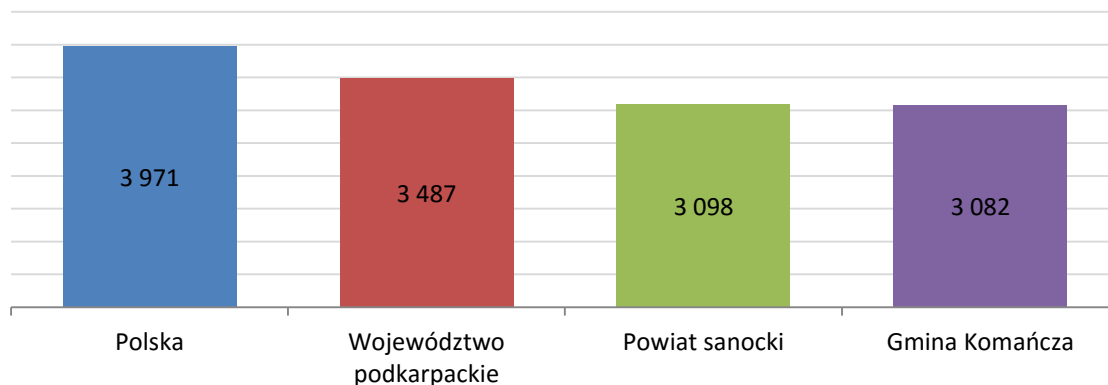
Wykres 29 Dochody budżetu ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

² *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2014*, Instytut Badań Nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2014.

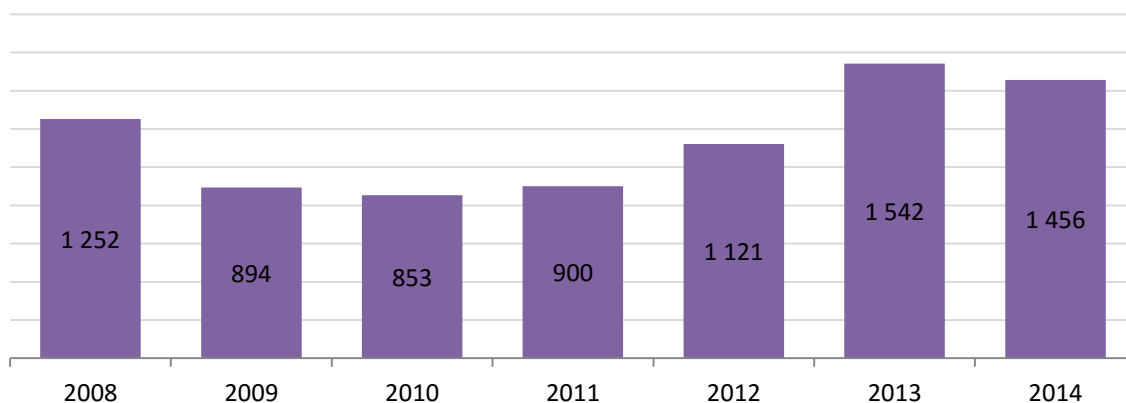
Wykres 30 Dochody budżetu ogółem na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

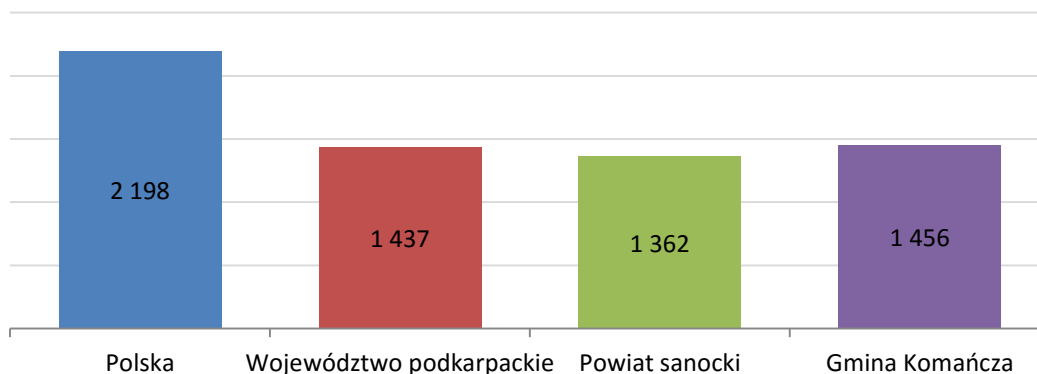
Dochody własne gminy na 1 mieszkańca od 2008 do 2010 roku spadały, a od 2011 do 2013 roku rosły. W 2014 roku wyniosły 1 456 zł (wykres 31) – był to wynik gorszy niż średnie dochody własne w kraju, jednak korzystniejszy od średnich dochodów w województwie podkarpackim i powiecie sanockim (wykres 32).

Wykres 31 Dochody własne na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

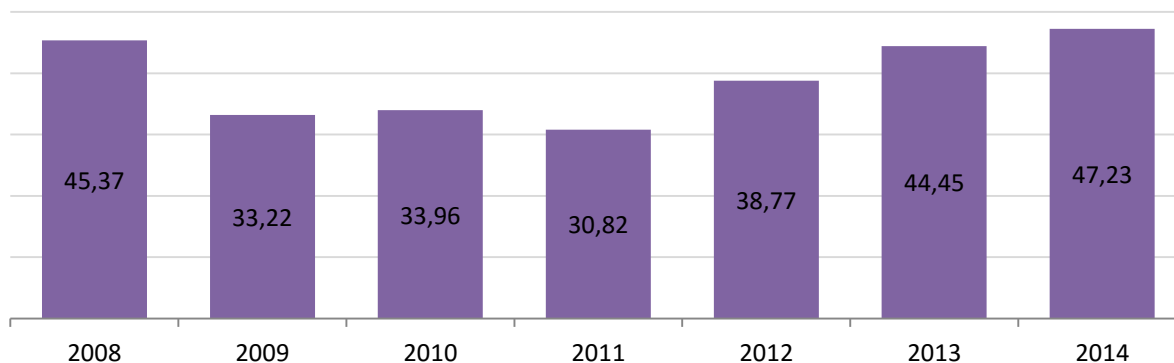
Wykres 32 Dochody własne na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

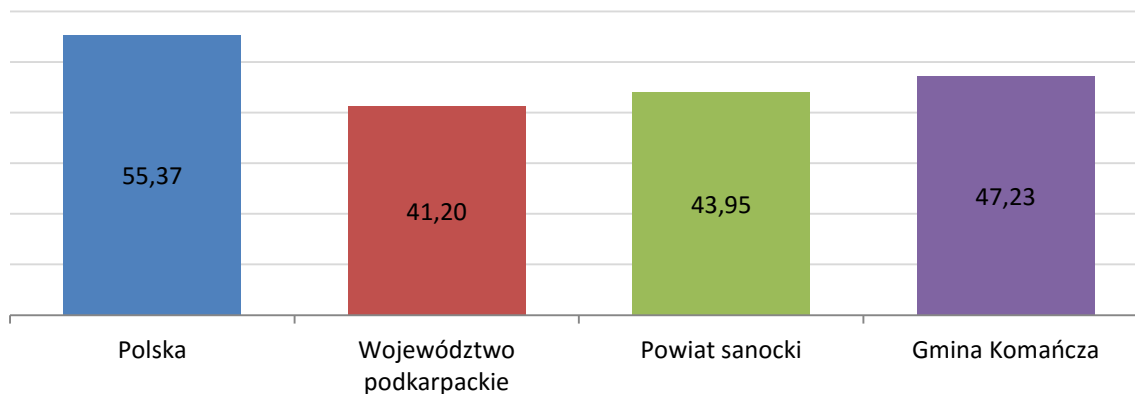
O samodzielności finansowej gminy świadczy wskaźnik udziału procentowego dochodów własnych w dochodach ogółem. Na wykresie 33 widać, że w Gminie Komańcza wzrosły możliwości finansowe, a udział dochodów własnych w 2014 roku wyniósł aż 47,23%. Na tle porównywanych jednostek terytorialnych Gmina Komańcza wypada dosyć dobrze osiągając wyższy wynik od województwa podkarpackiego i powiatu sanockiego oraz nieco niższy od wyniku dla Polski (wykres 34).

Wykres 33 Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

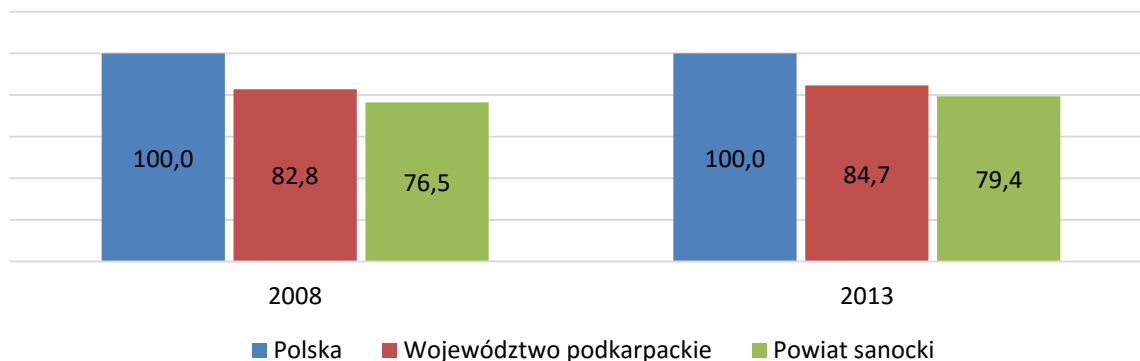
Wykres 34 Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kolejnym wskaźnikiem, na który warto zwrócić uwagę jest średnie wynagrodzenie mieszkańców w odniesieniu do średniej krajowej, którą dla celów badawczych przyjmuje się jako wartość wyjściową równą 100. Dane dotyczące wynagrodzeń określa się w statystykach na poziomie powiatu, dlatego też nie można jednoznacznie odwzorować poziomu dochodowości mieszkańców Gminy Komańcza. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej w 2013 roku było w powiecie sanockim o 5,3% mniejsze niż w województwie podkarpackim (wykres 35).

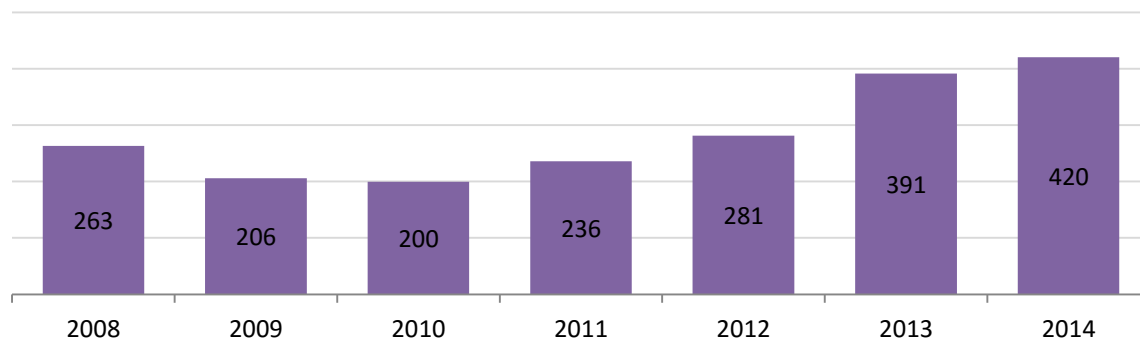
Wykres 35 Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) w województwie podkarpackim i powiecie sanockim w roku 2008 i 2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

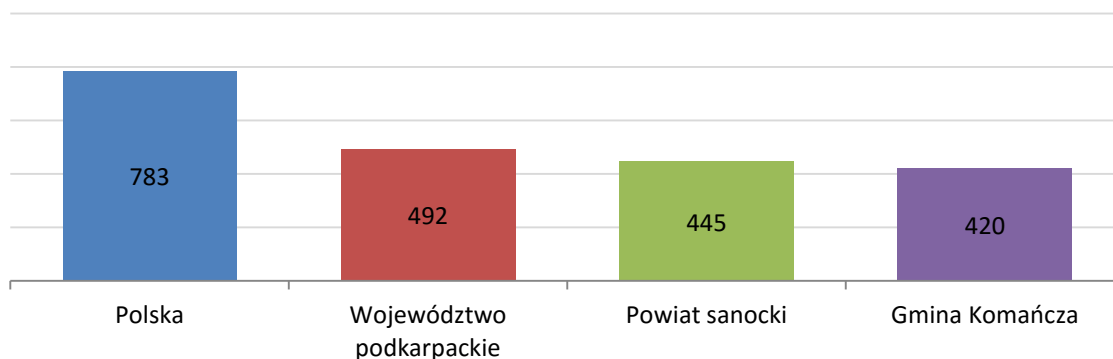
Dochody własne gminy osiągnęte są m.in. dzięki udziałowi w podatkach dochodowych od osób fizycznych i od osób prawnych. Udział w podatkach dochodowych od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w analizowanym okresie stale rósł, w 2014 roku wpływy z tego tytułu wyniosły 420 zł (wykres 36). W porównaniu z jednostkami administracyjnymi wyższego rzędu była to kwota trochę niższa od średniej dla województwa i powiatu, a prawie dwukrotnie niższa niż średnia dla Polski (wykres 37).

Wykres 36 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

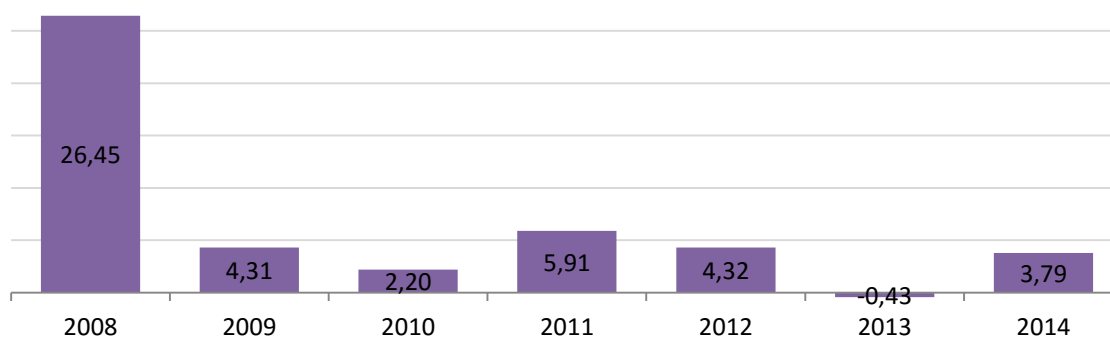
Wykres 37 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

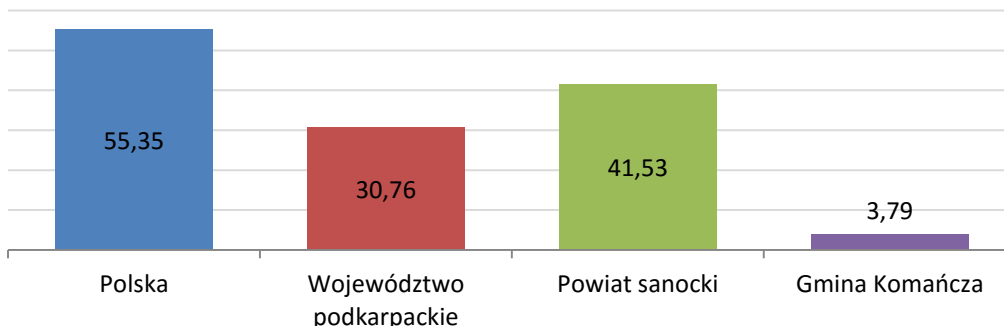
Wykres 38 przedstawia udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W Gminie Komańcza drastycznie spadły udziały w podatku od osób prawnych w porównaniu do roku 2008, kiedy to wynosiły 26,45 zł na osobę, natomiast w 2014 roku – 3,79 zł. Pomimo bardzo niskiej wartości, zaobserwować można wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim, kiedy udziały w podatku od osób prawnych miały saldo ujemne (-0,43 zł). Jest to diametralna różnica finansowa w porównaniu ze średnim udziałem w podatku od osób prawnych w Polsce, województwie podkarpackim oraz powiecie sanockim (wykres 39).

Wykres 38 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

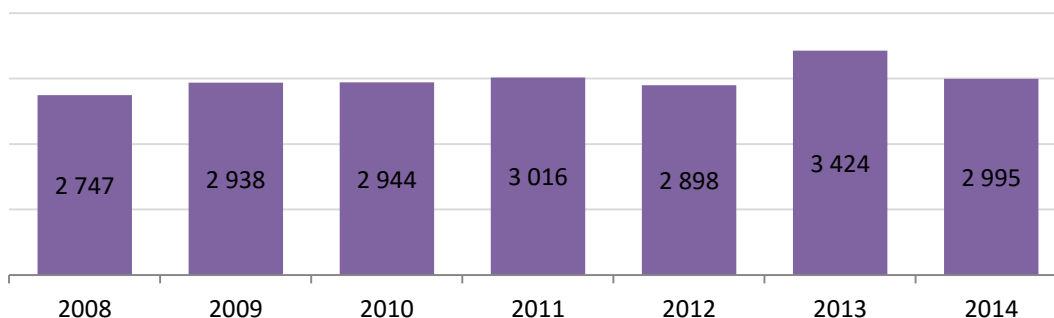
Wykres 39 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

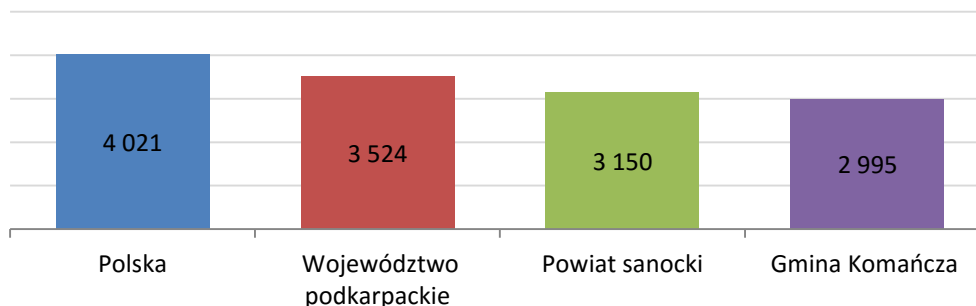
Wydatki ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca Gminy Komańcza w 2014 roku wynosiły 2 995 zł i były o 248 zł wyższe niż w roku 2008 (wykres 40). Gmina Komańcza wypada słabo na tle jednostek administracyjnych wyższego rzędu – wydatki ogółem na 1 mieszkańca w 2014 roku były niższe od wydatków dla Polski, województwa i powiatu (wykres 41).

Wykres 40 Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

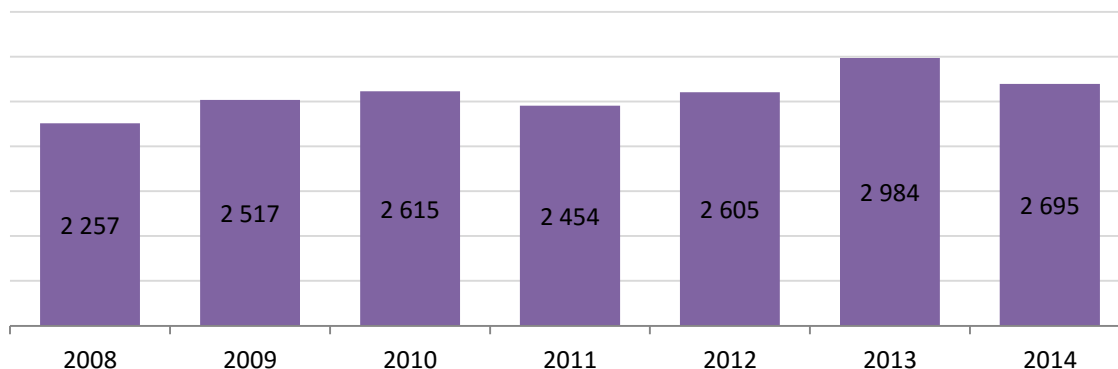
Wykres 41 Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

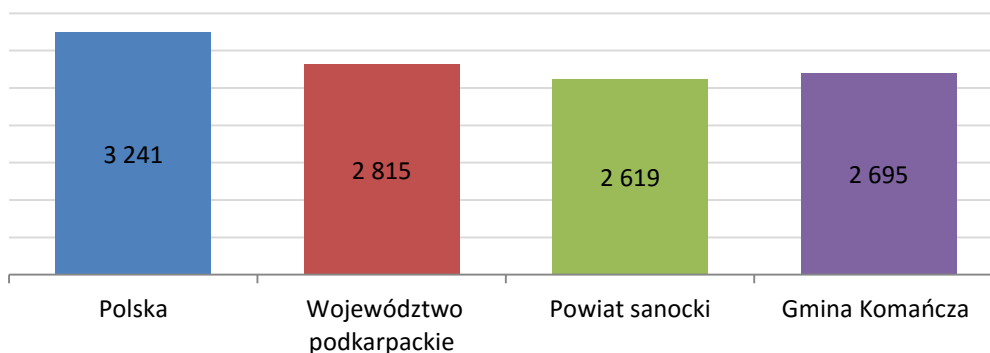
Wydatki bieżące na 1 mieszkańca Gminy Komańcza w 2014 roku wynosiły 2 695 zł i były o 438 zł wyższe w porównaniu do roku 2008 (wykres 42). Kwota ta była wyższa od średniej dla powiatu, ale niższa od średniej dla województwa i Polski (wykres 43).

Wykres 42 Wydatki bieżące na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

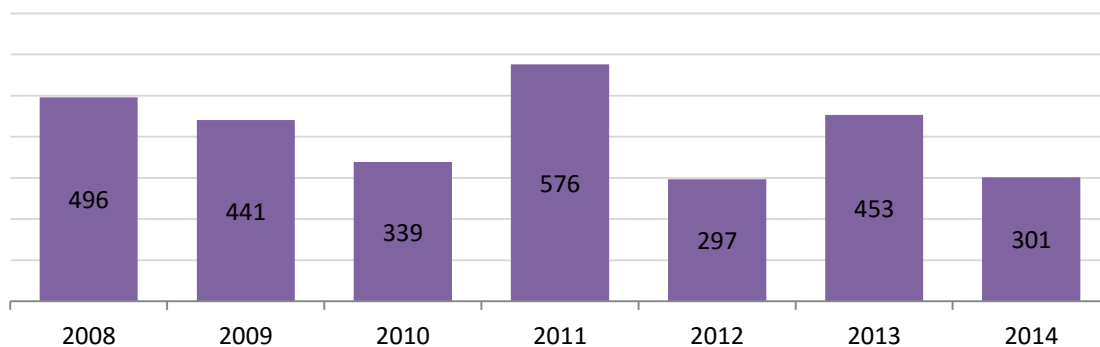
Wykres 43 Wydatki bieżące na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

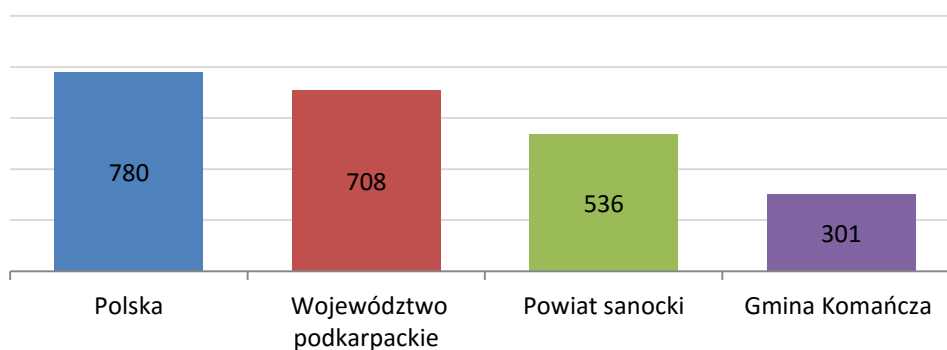
Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca Gminy Komańcza w latach 2008–2014 ulegały wahaniom. W 2011 roku osiągnęły wartość najwyższą równą 576 zł, natomiast najniższą rok później – 297 zł (wykres 44). W 2014 roku wydatki majątkowe na 1 mieszkańca gminy wynosiły 301 zł i były niższe niż średnia dla Polski, województwa podkarpackiego oraz powiatu sanockiego (wykres 45).

Wykres 44 Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 45 Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

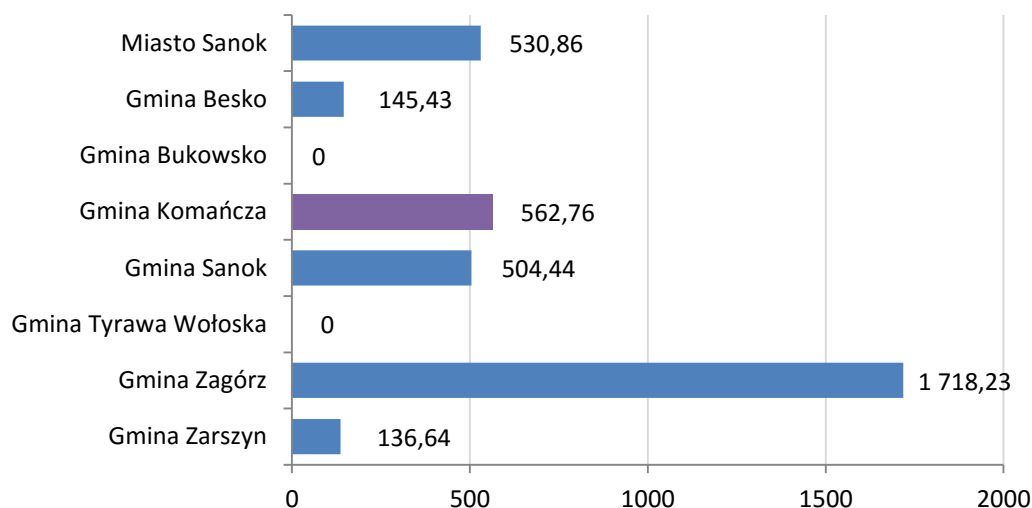
Gmina Komańcza w latach 2007–2013 korzystała z możliwości dofinansowania realizowanych projektów ze środków Unii Europejskiej. Wielkość pozyskanych funduszy z UE oraz średnia wartość dofinansowania z UE w przeliczeniu na 1 osobę jest najlepszym wskaźnikiem obrazującym aktywność na terenie gminy. W tabeli 5 przedstawiono dane dla gmin powiatu sanockiego odnośnie liczby projektów, wartości dofinansowania oraz wartości dofinansowania w przeliczeniu na 1 osobę z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013. W Gminie Komańcza zrealizowano 4 projekty, a średnia wartość dofinansowania na 1 mieszkańca wynosiła 562,76 zł. Gmina Komańcza pośród wszystkich gmin powiatu zajęła 2. miejsce pod względem pozyskanych funduszy unijnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (wykres 46).

Tabela 5 Wartość dofinansowania z RPO WP na lata 2007–2013 w gminach powiatu sanockiego

Gmina	Liczba projektów	Wartość dofinansowania z UE (zł)	Średnia wartość dofinansowania z UE na 1 osobę (zł)
Miasto Sanok	11	20 717 898,56	530,86
Gmina Besko	1	651 833,59	145,43
Gmina Bukowsko	0	0,00	0,00
Gmina Komańcza	4	2 821 692,11	562,76
Gmina Sanok	8	8 916 991,41	504,44
Gmina Tyrawa Wołoska	0	0,00	0,00
Gmina Zagórz	10	22 361 090,15	1 718,23
Gmina Zarszyn	2	1 276 337,02	136,64

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013, www.wrota.podkarpackie.pl/pl/rpo

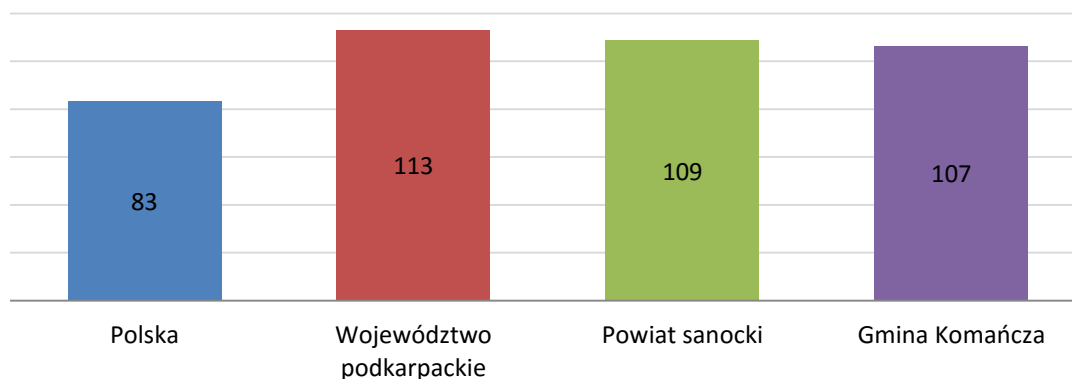
Wykres 46 Średnia wartość dofinansowania z RPO WP na lata 2007–2013 na 1 osobę w gminach powiatu sanockiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013, www.wrota.podkarpackie.pl/pl/rpo

W Gminie Komańcza w 2013 roku na 1 000 mieszkańców 107 osób w gospodarstwach domowych korzystało z pomocy społecznej. Gmina na tle powiatu i województwa wypada korzystnie, jednak od średniej krajowej wskaźnik ten był o 29% wyższy (wykres 47).

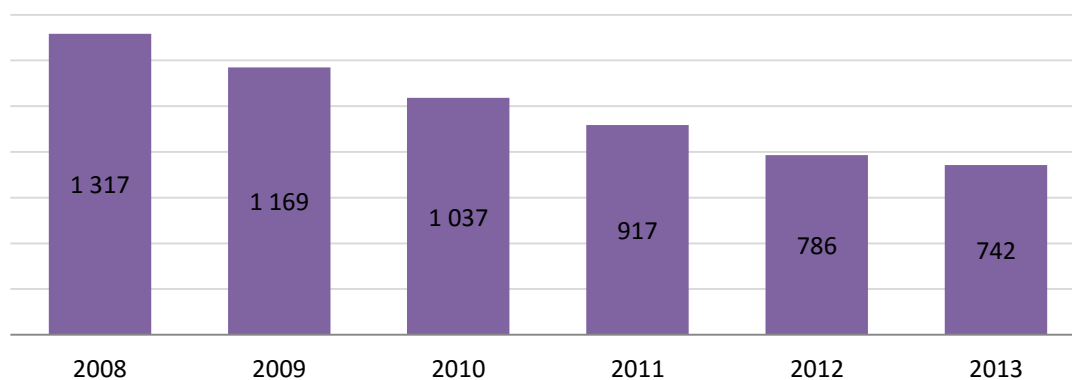
Wykres 47 Osoby w gospodarstwach domowych korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2013 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

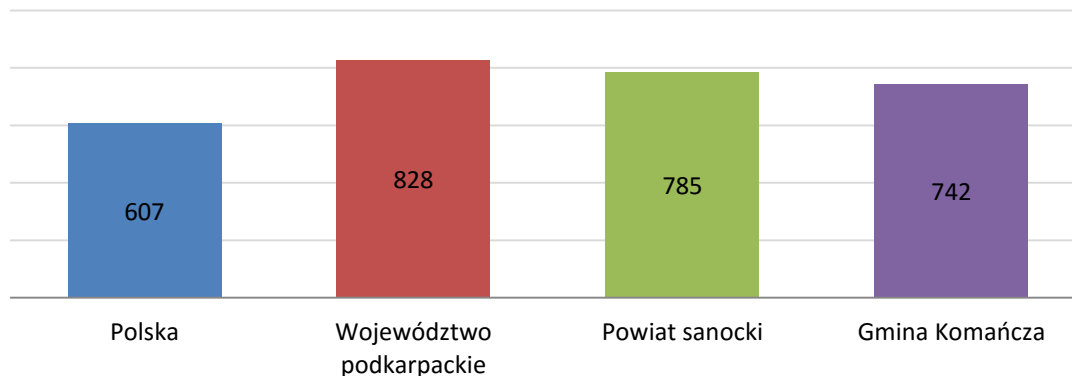
Liczba dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w latach 2008–2013 w Gminie Komańcza systematycznie malała. W 2013 roku rodzice otrzymali zasiłek na 742 dzieci i liczba ta była o 575 mniejsza niż w roku 2008 (wykres 48). Wskaźnik ten był o 135 wyższy niż średnia kraju, jednakże o 86 mniejszy od średniej województwa podkarpackiego i o 43 niższy od średniej powiatu sanockiego (wykres 49).

Wykres 48 Liczba dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Gminie Komańcza w latach 2008–2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

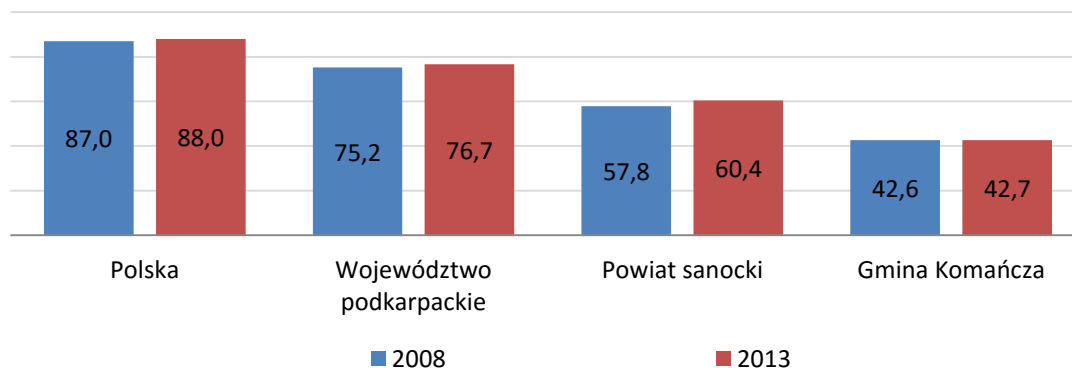
Wykres 49 Liczba dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2013 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

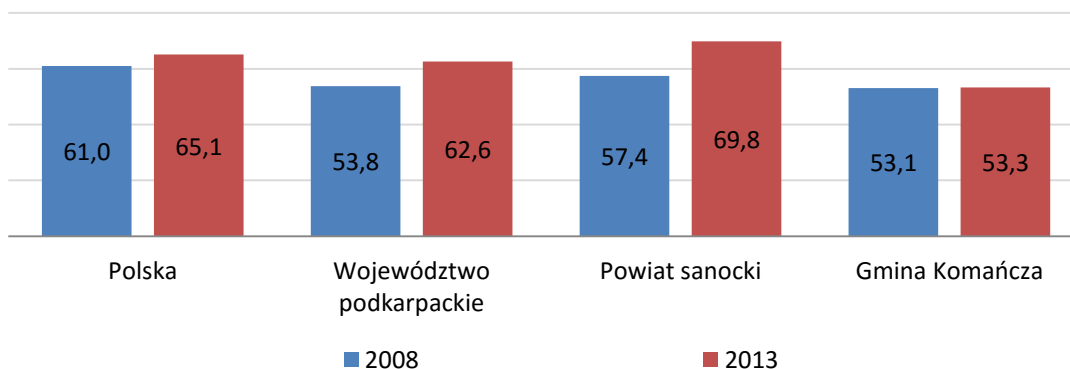
Na terenie Gminy Komańcza w 2013 roku z sieci wodociągowej korzystało 42,7% mieszkańców (wykres 50), natomiast z kanalizacji 53,3% mieszkańców (wykres 51). Obydwa wskaźniki są znacznie niższe niż średnia dla Polski, województwa i powiatu.

Wykres 50 Korzystający z wodociągu w % ogółu ludności – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 51 Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

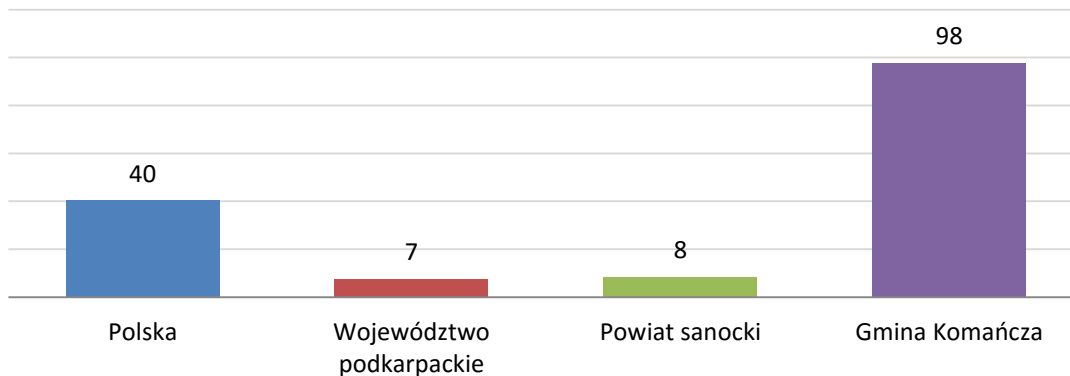
O rozwoju technicznym gminy może świadczyć rosnąca liczba oczyszczalni przydomowych. W 2008 roku na terenie gminy były 32 oczyszczalnie przydomowe, a w 2013 roku ich liczba wzrosła do 49 (wykres 52). Liczba oczyszczalni przydomowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na terenie Gminy Komańcza w 2013 roku wynosiła 98 i była dwa i pół razy wyższa niż średnia dla Polski, od średniej województwa aż czternaście razy wyższa, natomiast od średniej powiatu – ponad dwanaście (wykres 53).

Wykres 52 Liczba oczyszczalni przydomowych w Gminie Komańcza w latach 2008–2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

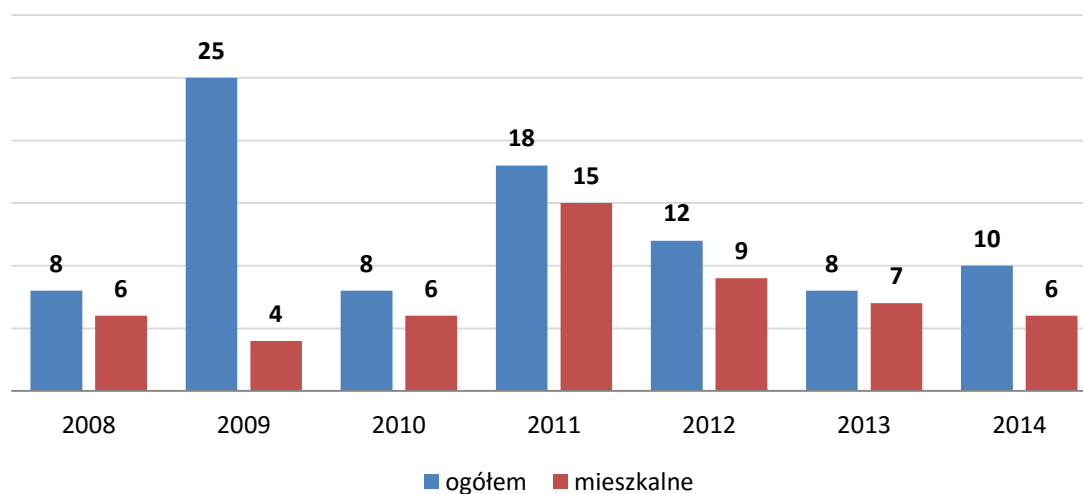
Wykres 53 Liczba oczyszczalni przydomowych na 10 tys. mieszkańców w 2013 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

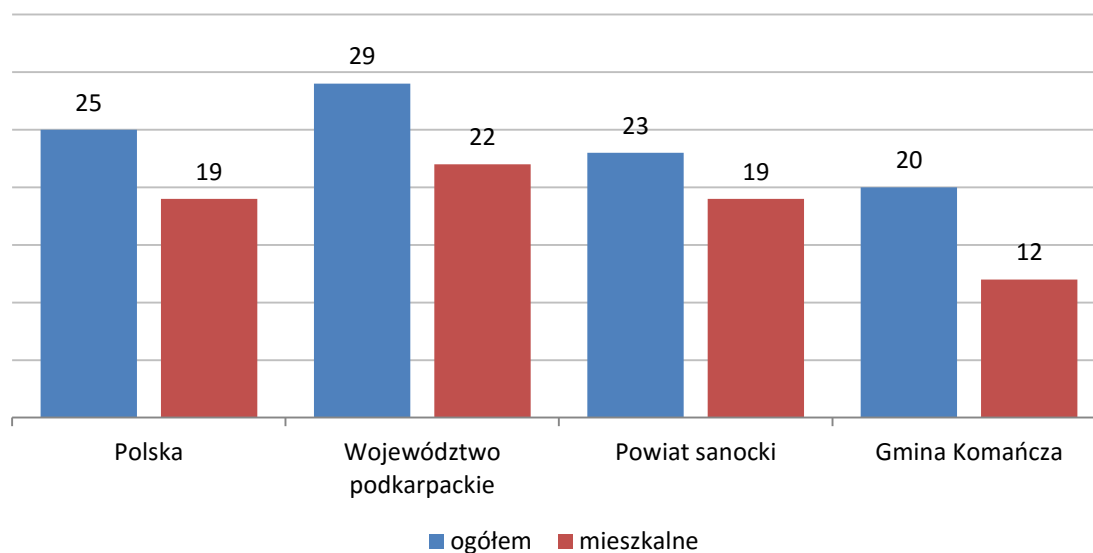
W Gminie Komańcza liczba nowych budynków oddanych do użytkowania w latach 2008–2014 ulegała wahaniom. Najwięcej nowych budynków oddano do użytkowania w 2009 roku – 25, w 2014 roku liczba ta wyniosła 10 (wykres 54). Wskaźnik ilości budynków nowo oddanych do użytkowania na 10 tys. mieszkańców w Gminie Komańcza w 2014 roku był niższy w porównaniu do średniej Polski, województwa i powiatu (wykres 55). W sposób pośredni mała liczba nowych budynków oddanych do użytkowania potwierdza zmniejszające się zainteresowanie osiedlaniem się na terenie gminy.

Wykres 54 Budynki nowe oddane do użytkowania w Gminie Komańcza w latach 2008–2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 55 Budynki nowo oddane do użytkowania na 10 tys. mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3. Uwarunkowania turystyczno-przyrodnicze

3.1. Walory przyrodnicze

Gmina Komańcza cechuje się atrakcyjnymi walorami przyrodniczymi. Ponad 75% powierzchni stanowią obszary leśne. Gmina położona jest na terenie dwóch parków krajobrazowych: Ciśniańsko-Wetlińskiego Parku Krajobrazowego oraz Jaśliskiego Parku Krajobrazowego. Do form ochrony w Gminie Komańcza należą³:

- Rezerваты przyrody:
 - „Bukowica” – rezerwat leśny, którego celem jest zachowanie naturalnych starodrzewów bukowo-jodłowych o charakterze puszczańskim;
 - „Kamień nad Rzepedzią” – rezerwat przyrody nieożywionej, utworzony w celu zachowania i ochrony grupy skał piaskowca eoceńskiego wraz z otaczającym je drzewostanem;
 - „Przełom Osławy pod Duszatynem” – rezerwat krajobrazowy chroniący najpiękniejszy fragment doliny rzeki Osławy, od Smolnika po Turzańsk, która na tym odcinku stanowi zachodnią część granicy Ciśniańsko-Wetlińskiego Parku Krajobrazowego;
 - „Przełom Osławy pod Mokrem” – utworzony w celu zachowania przełomowego odcinka rzeki Osławy oraz zbiorowisk leśnych z licznymi stanowiskami roślin chronionych i rzadkich w runie;
 - „Źródlika Jasiołki” – rezerwat krajobrazowy, utworzony w celu zachowania naturalnych zbiorowisk roślinnych obejmujących źródłiskowe obszary rzek Wisłok i Jasiołka;
 - „Zwieszło” – rezerwat przyrody nieożywionej, utworzony w celu zachowania dwóch górskich jezior powstałych przez znaczne osuwiska na zboczach góry Chryszczata, jak również lasu zatopionego przy ich powstaniu.
- Obszary Chronionego Krajobrazu:
 - Wschodniobeskidzki,
 - Beskidu Niskiego.

³ Strona internetowa Urzędu Gminy Komańcza, www.komancza.pl, inf. z 05.03.2015 r. oraz *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Komańcza*, Rzeszów 2004.

- Obszary Natura 2000:⁴
 - obszar specjalnej ochrony ptaków Beskid Niski PLB 180002,
 - specjalny obszar ochrony siedlisk Bieszczady PLC 180001,
 - specjalny obszar ochrony siedlisk Dorzecze Górnego Sanu PLH 180021,
 - specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa) Ostoja Jałiska PLH 180014.

Tabela 6 Wykaz pomników przyrody na terenie Gminy Komańcza

Lp.	Nazwa	Położenie	Podstawa prawna
pomniki przyrody ożywionej			
1.	Dąb szypułkowy Quercus robur	Gmina Komańcza, leśnictwo Dołżyca, obręb ewidencyjny Dołżyca, działka nr 132/191	<i>Uchwała nr XIX/141/04 Rady Gminy Komańcza z dnia 9 grudnia 2004 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 149, poz. 2412 z dnia 20.12.2004 r.)</i>
2.	Cis pospolity Taxus baccata	Gmina Komańcza, leśnictwo Turzańsk, obręb ewidencyjny Jawornik, działka nr 8/79	
3.	Jesion wyniosły Fraxinus excelsior	Gmina Komańcza, leśnictwo Maniów, obręb ewidencyjny Maniów, działka nr 95/1\86/1	
4.	Jedlica Douglasa Pseudotsuga taxifolia	Gmina Komańcza, leśnictwo Balnica, obręb ewidencyjny Balnica, działka nr 90/1\90/2	
5.	Jedlica Douglasa Pseudotsuga taxifolia	Gmina Komańcza, leśnictwo Balnica, obręb ewidencyjny Balnica, działka nr 83/83	
6.	Jesion wyniosły Fraxinus Excelsior o nazwie „Konfederat”	Gmina Komańcza, obręb ewidencyjny Radoszyce, działka nr 172	<i>Uchwała nr IV/36/2003 Rady Gminy Komańcza z dnia 18 marca 2013 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 34, poz. 676 z dnia 25.04.2004 r.),</i>
7.	Cis pospolity Taxus baccata	Gmina Komańcza, obręb ewidencyjny Rzepedź, działka 131/34	<i>Uchwała nr XXXVIII/193/09 Rady Gminy Komańcza z dn. 30 listopada 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 100, poz. 2386 z dnia 14 grudnia 2009 r.)</i>
8.	Cis pospolity Taxus baccata	Gmina Komańcza, leśnictwo Szachy, obręb ewidencyjny Moszczaniec	<i>Orzeczenie Prezydium Wojewódzkie Rady Narodowej w Rzeszowie Nr RL-VIb-13/P/44/54 z dnia 12 marca 1954 r. (Dz. Urz. WRN w Rzeszowie Nr 5, poz. 18 z dnia 25 maja 1954 r.)</i>
9.	Cis pospolity Taxus baccata o nazwie „Piotruś”		
Pomniki przyrody nieożywionej			
1.	Próg skalny z wodospadem, szerokość ok. 10 m, wysokość ok	Gmina Komańcza, leśnictwo Duszatyn, obręb ewidencyjny Duszatyn, działka nr	<i>Uchwała nr XXVI/18/2001 Rady Gminy Komańcza z dnia 30 sierpnia 1002 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody nieożywionej (Dz. Urz. Woj. Podkar. Nr 81, poz. 1425 z dnia</i>

⁴ Strona internetowa www.obszary.natura2000.org.pl, (inf. z 30.07.2015).

	2 m	54A/60	30 października 2001 r.)
2.	Źródło wody mineralnej o nazwie „Bulgotek”	Gmina Komańcza, leśnictwo Duszatyn, obręb ewidencyjny Mików działka nr 62	<i>Uchwała nr XXXVIII/193/09 Rady Gminy Komańcza z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 100, poz. 2386 z dnia 14 grudnia 2009 r.)</i>
3.	Naturalna kaskada wodna na potoku Dołżyczka, szer. 6,5 m, wysokość 2,5 m, długość 3m	Gmina Komańcza, obręb ewidencyjny Komańcza działka nr 337/2	<i>Uchwała nr IV/36/2003 Rady Gminy Komańcza z dnia 18 marca 2003 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 34, poz 676 z dnia 15 kwietnia 2004 r.)</i>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Nadleśnictwa Komańcza

Niezaprzeczalnym atutem gminy jest jej położenie na pograniczu Bieszczad i Beskidu Niskiego. Wiąże się to z urozmaiconym krajobrazem oraz atrakcyjnymi szlakami pieszymi dla turystów.

3.2. Walory kulturowe

Gmina Komańcza posiada na swym terenie wiele cennych obiektów dziedzictwa kulturowego, które zostały wpisane do rejestru zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Dokładny wykaz zabytków znajdujących się na terenie Gminy Komańcza został przedstawiony w tabeli 6.

Tabela 7 Wykaz zabytków na terenie Gminy Komańcza

Miejscowość	Zabytki	Nr rej.
Balnica	stacja kolejki bieszczadzkiej	A -284 z 28.11.1992 roku (dec.: Rzepedź – kolejka wąskotorowa)
Komańcza	cerkiew greko-katolicka pw. NMP, drewniana, 1802 r.	A-171 z 5.01.1971 roku (cerkiew spalona w 2006 roku)
	dzwonnica	
	cmentarz cerkiewny	
	ogrodzenie	
	klasztor nazaretanek, murowany/drewniany, 1928–1931	A-235 z 14.09.2007 roku
Mików	stacja kolejki bieszczadzkiej, 1898–1947	A-284 z 28.11.1992 roku (dec.: Rzepedź – kolejka wąskotorowa)
Nowy Łupków	stacja i parowozownia kolejki bieszczadzkiej, 1898–1947	
Radoszyce	cerkiew greko-katolicka, pw. św. Dymitra, obecnie kościół rzymsko-katolicki, drewniany, 1868 r.	A-794 z 29.04.1975 roku
	dzwonnica	
	ogrodzenie, mur	
Rzepedź	cerkiew greko-katolicka pw. św. Mikołaja, kaplica rzymsko-katolicka, drewniana, 1946–1985 r.	A-795 z 29.04.1975 roku
	dzwonnica	
	cmentarz	
	ogrodzenie z bramą	
	kolejka wąskotorowa – linia bieszczadzkiej kolejki leśnej, 1898–1947	A-284 z 28.11.1992 roku
stacja i parowozownia		
Smolnik	cerkiew greko-katolicka, obecnie kościół rzymsko-katolicki, 1906 r.	A-327 z 30.01.1995 roku
	dzwonnica	
	cmentarz	
	zagroda nr 9 chałupa (przeniesiona – MBL Sanok), spichrz (nie istnieje), studnia z obudową (nie istnieje), kapliczka słupowa	A-92 z 13.03.1986 roku
	stacja kolejki bieszczadzkiej, 1898–1947	A-284 z 28.11.1992 roku (dec.: Rzepedź – kolejka wąskotorowa)
Szczawne	cerkiew greko-katolicka pw. Zaśnięcia Marii, obecnie prawosławna, drewniana, 1889 r.	A-79 z 31.01.1985 roku
	dzwonnica	
	cmentarz	
Turzańsk	cerkiew greko-katolicka, obecnie prawosławna pw. św. Michała Archanioła, drewniana, 1801 r.	A-863 z 31.01.1985 roku
	dzwonnica, drewniana, 1817 r.	

	otoczenie zespołu cerkiewnego (dawny cmentarz przy cerkwi, cmentarz nowy)	A-429 z 4.08.2010 roku
Wisłok Wielki	cerkiew greko-katolicka, obecnie kościół rzymsko-katolicki, parafia pw. św. Onufrego, drewniany 1850–1854	A-326 z 24.11.1994 roku
	dzwonnica	
	cmentarz grzebalny	
Wola Michowa	stacja kolejki bieszczadzkiej, 1898–1947	A-284 z 28.11.1992 roku (dec.: Rzepedź – kolejka wąskotorowa)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rejestru Narodowego Instytutu Dziedzictwa (stan z dnia 31.03.2015 r.), www.nid.pl

Gmina Komańcza przyciąga atrakcyjnym położeniem, urokliwymi krajobrazami, a także walorami kulturowymi świadczącymi o bogatej historii tego regionu. Wśród górskich dolin znaleźć można ślady dawnych nieistniejących już wsi, stare torowisko bieszczadzkiej leśnej kolejki, pozostałości kultury łemkowskiej w postaci przydrożnych chyży, krzyży i drewnianych cerkwi⁵.

Znanym obiektem w miejscowości Komańcza jest Klasztor Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu wybudowany w latach 1928–1931. Budynek ma drewnianą konstrukcję, wyglądem nawiązuje do szwajcarskiego stylu. Tutaj w latach 1955–1956 przebywał internowany kardynał Stefan Wyszyński. Podczas internowania w komańskim klasztorze powstał tekst „Jasnogórskie Śluby Narodu” oraz „Wielka Nowenna Tysiąclecia”. Na znak pobytu kardynała w Komańczy, w klasztorze został utworzony Pokój Pamięci z pamiątkami związanymi z osobą Prymasa⁶. Miejsce to przyciąga co roku tysiące turystów, rocznie klasztor odwiedza ich około 40 tys.⁷.

⁵ Strona internetowa Urzędu Gminy Komańcza, www.komancza.pl, inf. z 05.03.2015 r.

⁶ Strona internetowa Klasztoru Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu w Komańczy, www.nazaretanki.przemyska.eu, inf. z 05.03.2015 r.

⁷ Portal internetowy Nowiny24, www.nowiny24.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/99999999/TURYSTYKA01/817334911, inf. z 05.03.2015 r.

4. Porównanie Gminy Komańcza do Polski, województwa podkarpackiego i innych jednostek samorządu terytorialnego powiatu sanockiego

W tabelach od 7 do 18 Gmina Komańcza została przedstawiona w zestawieniu z gminami powiatu sanockiego, powiatem sanockim, województwem podkarpackim i Polską. Przedstawione dane odnoszą się m.in. do struktury ludności oraz sytuacji finansowej gminy. Gmina Komańcza jest największą gminą powiatu sanockiego i 4. w Polsce pod względem zajmowanej powierzchni. Ponadto jest gminą o najmniejszej gęstości zaludnienia w całym powiecie sanockim.

Tabela 8 Powierzchnia terenu i gęstość zaludnienia w 2014 roku – porównanie jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Powierzchnia terenu		Gęstość zaludnienia os/1 km ²
	km ²	ha	
Polska	31 267 967	312 679	123
Województwo podkarpackie	1 784 576	17 846	119
Powiat sanocki	122 366	1 224	78
Miasto Sanok	3 808	38	1 019
Gmina Besko	2 748	27	164
Gmina Bukowsko	13 693	137	41
Gmina Komańcza	45 493	456	11
Gmina Sanok	23 170	232	76
Gmina Tyrawa Wołoska	6 925	69	29
Gmina Zagórz	15 989	160	81
Gmina Zarszyn	10 540	105	88

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 9 Liczba ludności – porównanie jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Liczba ludności ogółem						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	38 135 876	38 167 329	38 529 866	38 538 447	38 533 299	38 495 659	38 478 602
Województwo podkarpackie	2 099 495	2 101 732	2 127 948	2 128 687	2 129 951	2 129 294	2 129 187
Powiat sanocki	94 882	94 857	96 258	96 174	96 325	96 096	95 826
Miasto Sanok	39 231	39 287	39 569	39 305	39 375	39 027	38 818
Gmina Besko	4 261	4 294	4 392	4 403	4 431	4 482	4 505
Gmina Bukowsko	5 288	5 300	5 459	5 490	5 516	5 539	5 555
Gmina Komańcza	5 119	5 064	5 130	5 080	5 061	5 014	4 991
Gmina Sanok	16 933	16 978	17 435	17 552	17 627	17 677	17 686
Gmina Tyrawa Wołoska	1 926	1 915	1 981	1 984	1 999	2 002	1 986
Gmina Zagórz	12 843	12 774	12 968	13 041	13 064	13 014	12 999
Gmina Zarszyn	9 281	9 245	9 324	9 319	9 252	9 341	9 286

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku omówiona została w rozdziale drugim, charakteryzującym szczegółowo sytuację społeczno-gospodarczą gminy. Na podstawie danych przedstawionych w tabeli 9 możemy zaobserwować, że Gmina Komańcza jest jedną ze „starszych” gmin powiatu sanockiego – liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym osiąga najniższy wynik spośród wszystkich gmin. Natomiast pod względem liczby ludności w wieku poprodukcyjnym gmina zajmuje szóstą pozycję w powiecie.

Tabela 10 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

Jednostka terytorialna	Ludność w wieku przedprodukcyjnym		Ludność w wieku produkcyjnym		Ludność w wieku poprodukcyjnym	
	2008	2014	2008	2014	2008	2014
Polska	19,3	18,0	64,5	63,0	16,2	19,0
Województwo podkarpackie	21,0	18,8	63,5	63,5	15,5	17,7
Powiat sanocki	20,4	18,5	64,7	63,7	14,9	17,8
Miasto Sanok	18,1	16,8	67,1	63,8	14,8	19,3
Gmina Besko	23,0	22,1	63,6	62,7	13,3	15,2
Gmina Bukowsko	23,4	21,2	61,6	63,4	15,0	15,4
Gmina Komańcza	19,0	15,9	67,4	66,5	13,6	17,6
Gmina Sanok	22,4	20,5	62,4	62,5	15,2	16,9
Gmina Tyrawa Wołoska	25,3	21,8	61,2	64,0	13,4	14,2
Gmina Zagórz	20,9	18,7	64,7	64,5	14,4	16,8
Gmina Zarszyn	22,3	18,8	60,5	63,0	17,2	18,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Bezrobocie na terenie powiatu sanockiego jest bardzo zróżnicowane. Najwięcej bezrobotnych w wieku produkcyjnym w 2014 roku było w Gminie Tyrawa Wołoska – 10,4%, najmniej natomiast w Mieście Sanok – 7,9%. Na terenie całego powiatu wskaźnik bezrobocia jest wyższy od średniej krajowej. Gmina Komańcza w 2014 roku z bezrobociem na poziomie 9,5% zajmowała 7. miejsce w powiecie sanockim.

Tabela 11 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym – porównanie jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	6,0	7,7	7,9	8,0	8,7	8,8	7,5
Województwo podkarpackie	8,7	10,6	10,5	10,7	11,3	11,4	10,2
Powiat sanocki	6,4	8,5	8,7	8,2	8,8	9,4	8,6
Miasto Sanok	6,0	8,0	8,3	7,9	8,1	8,8	7,9
Gmina Besko	6,5	9,4	9,6	8,6	9,1	10,2	9,1
Gmina Bukowsko	6,5	8,8	8,7	8,7	8,9	9,4	8,7
Gmina Komańcza	6,2	9,4	8,5	8,3	10,1	10,1	9,5
Gmina Sanok	6,9	8,4	8,9	8,1	9,0	9,8	8,7
Gmina Tyrawa Wołoska	9,6	9,7	9,2	8,2	10,6	10,0	10,4
Gmina Zagórz	6,5	9,8	9,3	8,8	9,3	9,6	8,8
Gmina Zarszyn	6,9	8,2	8,4	8,4	9,2	10,1	9,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2014 roku spośród wszystkich gmin powiatu sanockiego tylko w Gminie Zagórz oraz Mieście Sanok średni wydatek na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska był wyższy od średniej krajowej, wojewódzkiej i powiatu. Gmina Komańcza pod względem wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca uplasowała się na 4. miejscu spośród wszystkich gmin powiatu sanockiego.

Tabela 12 Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	206	243	257	242	230	264	325
Województwo podkarpackie	179	234	336	264	210	271	300
Powiat sanocki	182	156	248	262	151	251	319
Miasto Sanok	196	192	242	186	159	224	345
Gmina Besko	85	562	591	232	150	189	181
Gmina Bukowsko	97	123	386	114	156	130	109
Gmina Komańcza	83	116	154	141	82	149	181
Gmina Sanok	88	99	147	164	70	98	234
Gmina Tyrawa Wołoska	52	75	56	60	64	73	104
Gmina Zagórz	80	76	419	903	332	795	730
Gmina Zarszyn	611	91	76	77	68	87	112

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Tabela 12 prezentuje wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Pośród wszystkich gmin powiatu sanockiego Gmina Komańcza w 2014 roku najmniej przeznaczyła na pomoc społeczną, co świadczy o korzystnej sytuacji mieszkańców gminy.

Tabela 13 Wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	458	473	528	522	502	520	537
Województwo podkarpackie	488	493	639	555	541	556	571
Powiat sanocki	451	468	505	521	531	541	574
Miasto Sanok	408	435	478	494	486	500	526
Gmina Besko	543	571	575	582	647	649	757
Gmina Bukowsko	640	553	598	632	663	640	626
Gmina Komańcza	429	460	458	418	413	412	406
Gmina Sanok	495	502	544	583	617	629	686
Gmina Tyrawa Wołoska	641	670	767	754	742	710	665
Gmina Zagórz	407	416	439	440	470	485	459
Gmina Zarszyn	434	487	516	537	532	547	670

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

W tabelach 13 i 14 zaprezentowane zostały dochody stanowiące podatek od nieruchomości oraz środków transportowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Na terenie Gminy Komańcza podatek od nieruchomości w 2014 roku wynosił 546 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca i był najwyższy wśród gmin powiatu sanockiego oraz wyższy niż średnia w Polsce, województwie i powiecie. Natomiast podatek od środków transportowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku w Gminie Komańcza wynosił 11 zł i był niższy od średniej dla Polski, województwa i powiatu.

Tabela 14 Dochody podatkowe – podatek od nieruchomości w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Dochody podatkowe – podatek od nieruchomości w przeliczeniu na 1 mieszkańca						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	353	372	392	422	457	487	508
Województwo podkarpackie	258	271	291	320	346	366	380
Powiat sanocki	277	277	287	319	353	414	407
Miasto Sanok	379	395	412	452	455	479	492
Gmina Besko	136	139	141	177	190	210	194
Gmina Bukowsko	110	119	121	125	260	274	266
Gmina Komańcza	379	368	340	361	490	801	546
Gmina Sanok	174	188	185	190	246	346	407
Gmina Tyrawa Wołoska	158	148	173	201	258	407	274
Gmina Zagórz	326	250	243	306	345	377	382
Gmina Zarszyn	92	109	176	201	211	302	232

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Tabela 15 Dochody podatkowe – podatek od środków transportowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Dochody podatkowe – podatek od środków transportowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	22	22	22	23	24	24	25
Województwo podkarpackie	16	17	17	19	19	20	20
Powiat sanocki	15	15	16	16	17	18	18
Miasto Sanok	24	23	24	24	23	24	24
Gmina Besko	7	6	5	9	10	10	10
Gmina Bukowsko	20	21	24	26	27	27	25
Gmina Komańcza	4	4	4	5	6	10	11
Gmina Sanok	6	7	8	11	10	12	12
Gmina Tyrawa Wołoska	6	2	8	5	6	7	6
Gmina Zagórz	6	6	8	7	8	8	9
Gmina Zarszyn	13	13	14	15	20	20	10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

W tabelach 15 i 16 przedstawiono udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa będący odpowiednio: podatkiem dochodowym od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca oraz podatkiem dochodowym od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Gmina Komańcza zajmuje 2. miejsce w powiecie sanockim pod względem wysokości podatku dochodowego od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W porównaniu do średniej krajowej podatek ten jest o 363 zł mniejszy. Znacznie gorzej wygląda sytuacja gminy pod względem podatku od osób prawnych, który w 2014 roku w Gminie Komańcza wynosił 3,79 zł – to ponad 14 razy mniej niż średnia krajowa.

Tabela 16 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	645	611	603	657	687	725	783
Województwo podkarpackie	387	343	337	391	420	450	492
Powiat sanocki	356	298	291	357	371	404	445
Miasto Sanok	515	432	417	531	520	555	602
Gmina Besko	222	187	185	209	233	260	295
Gmina Bukowsko	206	177	176	188	237	256	272
Gmina Komańcza	263	207	200	237	281	393	420
Gmina Sanok	230	194	196	229	260	279	333
Gmina Tyrawa Wołoska	123	94	96	127	132	142	178
Gmina Zagórz	286	247	243	282	314	338	374
Gmina Zarszyn	260	204	208	254	281	321	347

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Tabela 17 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	68,73	60,35	52,57	59,17	58,43	54,13	55,35
Województwo podkarpackie	28,07	27,25	23,53	30,31	27,04	28,30	30,76
Powiat sanocki	41,81	31,99	20,50	36,22	36,28	37,20	41,53
Miasto Sanok	84,45	67,20	49,34	77,38	76,38	82,83	83,11
Gmina Besko	0,01	0,39	0,46	0,55	1,49	1,95	2,89
Gmina Bukowsko	0,62	0,63	0,59	0,39	0,24	0,33	0,36
Gmina Komańcza	26,45	4,33	2,21	5,94	4,33	-0,43	3,79
Gmina Sanok	11,84	10,28	2,08	9,49	9,83	5,89	9,10
Gmina Tyrawa Wołoska	0,87	0,82	0,17	0,20	0,29	0,29	0,24
Gmina Zagórz	20,75	11,84	-3,37	16,06	19,60	15,45	40,14
Gmina Zarszyn	5,01	4,37	1,26	3,36	2,93	3,01	3,43

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W tabelach 17 i 18 przedstawiona została wielkość subwencji ogółem oraz subwencji oświatowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W Gminie Komańcza subwencja ogółem jest większa od średniej krajowej i powiatu, oraz niższa od średniej wojewódzkiej. Natomiast subwencja oświatowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca jest wyższa jedynie od średniej dla powiatu.

Tabela 18 Subwencja ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Subwencja ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	790	872	895	928	984	996	991
Województwo podkarpackie	977	1090	1 138	1 159	1 206	1 186	1 175
Powiat sanocki	817	911	916	973	1 016	1 000	976
Miasto Sanok	448	472	491	570	628	588	635
Gmina Besko	1 211	1 349	1 346	1 425	1 541	1 530	1 439
Gmina Bukowsko	1 441	1 677	1 835	1 632	1 637	1 776	1 632
Gmina Komańcza	971	1 145	1 092	1 146	1 238	1 244	1 056
Gmina Sanok	921	1 070	1 054	1 017	1 091	1 109	1 096
Gmina Tyrawa Wołoska	1 526	1 719	1 765	1 747	1 819	1 849	1 455
Gmina Zagórz	1 014	1 111	1 009	1 257	1 187	1 110	1 085
Gmina Zarszyn	1 149	1 268	1 319	1 327	1 366	1 338	1 260

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Tabela 19 Subwencja oświatowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego

Jednostka terytorialna	Subwencja oświatowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	625	673	700	738	789	798	803
Województwo podkarpackie	708	761	794	822	866	870	869
Powiat sanocki	557	588	593	627	654	667	666
Miasto Sanok	427	448	472	497	540	564	565
Gmina Besko	761	823	809	868	932	978	907
Gmina Bukowsko	915	982	1 097	968	978	1 091	1 059
Gmina Komańcza	654	733	745	750	809	777	747
Gmina Sanok	474	515	489	501	544	538	559
Gmina Tyrawa Wołoska	918	988	960	978	1 072	1 097	1 051
Gmina Zagórz	666	681	610	791	695	676	700
Gmina Zarszyn	678	697	714	725	789	778	767

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS (dane zaokrąglone do pełnych wartości)

Wnioski

Po analizie społeczno-gospodarczej Gminy Komańcza można wysunąć następujące wnioski:

1. W Gminie Komańcza następuje systematyczny spadek liczby ludności, na który wpływ ma wysokie ujemne saldo migracji. Niekorzystną sytuację demograficzną na terenie gminy potwierdza malejąca liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i rosnący udział osób w wieku poprodukcyjnym. Sytuacja ta świadczy o starzeniu się społeczeństwa, co będzie niekorzystnie oddziaływać na gospodarkę gminy.
2. W celu zahamowania starzenia się społeczności Gmina Komańcza musi dążyć do tworzenia korzystnych warunków do życia swoim mieszkańcom oraz rodzinom posiadającym lub planującym potomstwo. Tworzenie nowych miejsc w żłobkach i przedszkolach stwarza możliwość powrotu młodym rodzicom na rynek pracy.
3. Analiza budżetu wskazuje na dobrą sytuację finansową gminy. Rosnący udział dochodów własnych w dochodach ogółem świadczy o zwiększającej się samodzielności finansowej. Nowo rejestrujące się podmioty gospodarcze oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i mieszkaniowej gminy przyczynią się do zwiększenia dochodów.
4. Na terenie gminy przemysł skupia się wokół branży drzewnej, usługowej, leśnej oraz rolniczej. Do największych przedsiębiorców zalicza się Bieszczadzkie Zakłady Przemysłu Drzewnego w Rzepedzi (grupa Nowy Styl) oraz Gminną Spółdzielnię „SCH” w Komańczy.
5. Do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy przyczynia się również realizacja projektów dofinansowanych z funduszy unijnych. W latach 2007–2013 na terenie Gminy Komańcza zrealizowano 4 projekty z RPO WP, gdzie średnia wartość dofinansowania na 1 mieszkańca wynosiła 562,76 zł. Gmina Komańcza powinna nadal korzystać z funduszy europejskich, pozyskując jak najwięcej środków na nowe projekty w ramach programów unijnych na lata 2014–2020.
6. Gmina Komańcza to przede wszystkim bogate walory przyrodnicze. Ponad 75% jej powierzchni stanowią lasy wchodzące w skład obszarów chronionych. Na terenie gminy występują również liczne zabytki świadczące o historii i kulturze tego regionu. Najchętniej i najliczniej odwiedzanym zabytkiem na terenie gminy jest Klasztor Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu w Komańczy, w którym kiedyś znajdowało się odosobnienie osób, gdzie internowano kardynała Stefana Wyszyńskiego. Ponadto Gmina Komańcza to również bogata kultura łemkowska, której liczne ślady widoczne są na terenie całej gminy w postaci chyży, krzyży i drewnianych cerkwi.

Spis rysunków

Rysunek 1 Położenie Gminy Komańcza na tle województwa podkarpackiego i powiatu sanockiego.....	4
--	---

Spis tabel

Tabela 1 Struktura użytkowania gruntów w Gminie Komańcza w 2014 roku	4
Tabela 2 Średnie wyniki w punktach uzyskane ze sprawdzianu w klasie 6 szkoły podstawowej w wybranych jednostkach terytorialnych w latach 2010–2014	13
Tabela 3 Średnie % wyniki z egzaminów gimnazjalnych z poszczególnych przedmiotów w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	14
Tabela 4 Atrakcyjność inwestycyjna województwa podkarpackiego w 2014 roku.....	20
Tabela 5 Wartość dofinansowania z RPO WP na lata 2007–2013 w gminach powiatu sanockiego.....	28
Tabela 6 Wykaz pomników przyrody na terenie Gminy Komańcza	34
Tabela 7 Wykaz zabytków na terenie Gminy Komańcza	36
Tabela 8 Powierzchnia terenu i gęstość zaludnienia w 2014 roku – porównanie jednostek samorządu terytorialnego	38
Tabela 9 Liczba ludności – porównanie jednostek samorządu terytorialnego.....	38
Tabela 10 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem.....	39
Tabela 11 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym – porównanie jednostek samorządu terytorialnego.....	40
Tabela 12 Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego	40
Tabela 13 Wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego.....	41
Tabela 14 Dochody podatkowe – podatek od nieruchomości w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego	42
Tabela 15 Dochody podatkowe – podatek od środków transportowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego	42
Tabela 16 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego	43

Tabela 17 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego	43
Tabela 18 Subwencja ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego	44
Tabela 19 Subwencja oświatowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca – porównanie jednostek samorządu terytorialnego	44

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba ludności w Gminie Komańcza w latach 2008–2014.....	6
Wykres 2 Struktura wieku ludności w Gminie Komańcza w roku 2014.....	6
Wykres 3 Prognoza ludności w województwie podkarpackim na lata 2020, 2025 i 2030 (wg danych z 2014 roku).....	7
Wykres 4 Prognoza ludności w powiecie sanockim na lata 2020, 2025 i 2030 (wg danych z 2014 roku)	7
Wykres 5 Przyrost naturalny w Gminie Komańcza na 1 000 mieszkańców w latach 2008–2014.....	8
Wykres 6 Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	8
Wykres 7 Saldo migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Gminie Komańcza w latach 2008–2013	9
Wykres 8 Saldo migracji na 1 000 mieszkańców w 2013 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	9
Wykres 9 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w Gminie Komańcza w latach 2008–2014	10
Wykres 10 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w 2014 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	10
Wykres 11 Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w Gminie Komańcza w latach 2008–2013	11
Wykres 12 Odsetek dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2013 roku – porównanie średniej dla Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	11

Wykres 13 Liczba uczniów w szkole podstawowej na 1 000 mieszkańców w Gminie Komańcza w latach 2008–2013	12
Wykres 14 Liczba uczniów w szkole podstawowej na 1 000 mieszkańców w 2013 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	12
Wykres 15 Średnia liczba punktów ze sprawdzianu w 6 klasie szkoły podstawowej w Gminie Komańcza w latach 2010–2014	13
Wykres 16 Średnia liczba punktów ze sprawdzianu w 6 klasie szkoły podstawowej w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	13
Wykres 17 Średnie % wyniki z egzaminów gimnazjalnych w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza	14
Wykres 18 Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w Gminie Komańcza w latach 2009–2014	15
Wykres 19 Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	15
Wykres 20 Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w Gminie Komańcza w latach 2009–2014	16
Wykres 21 Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	16
Wykres 22 Podmioty gospodarcze na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w Gminie Komańcza w latach 2008–2014 Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.....	16
Wykres 23 Podmioty gospodarcze na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	17
Wykres 24 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne przypadające na 10 tys. mieszkańców w Gminie Komańcza w latach 2008–2014.....	17
Wykres 25 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne przypadające na 10 tys. mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	18
Wykres 26 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.....	18

Wykres 27 Udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	19
Wykres 28 Średnia liczba osób pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	19
Wykres 29 Dochody budżetu ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014.....	20
Wykres 30 Dochody budżetu ogółem na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	21
Wykres 31 Dochody własne na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014.....	21
Wykres 32 Dochody własne na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	21
Wykres 33 Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem w Gminie Komańcza w latach 2008–2014	22
Wykres 34 Udział % dochodów własnych w dochodach ogółem w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza	22
Wykres 35 Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) w województwie podkarpackim i powiecie sanockim w roku 2008 i 2013.....	23
Wykres 36 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014	23
Wykres 37 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza	24
Wykres 38 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014.....	24
Wykres 39 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza	25
Wykres 40 Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014.....	25
Wykres 41 Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	25

Wykres 42 Wydatki bieżące na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014.....	26
Wykres 43 Wydatki bieżące na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	26
Wykres 44 Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca w Gminie Komańcza w latach 2008–2014.....	27
Wykres 45 Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	27
Wykres 46 Średnia wartość dofinansowania z RPO WP na lata 2007–2013 na 1 osobę w gminach powiatu sanockiego	28
Wykres 47 Osoby w gospodarstwach domowych korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2013 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	29
Wykres 48 Liczba dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Gminie Komańcza w latach 2008–2013	29
Wykres 49 Liczba dzieci, na które rodzice otrzymywali zasiłek rodzinny w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2013 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza	30
Wykres 50 Korzystający z wodociągu w % ogółu ludności – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	30
Wykres 51 Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	30
Wykres 52 Liczba oczyszczalni przydomowych w Gminie Komańcza w latach 2008–2013.	31
Wykres 53 Liczba oczyszczalni przydomowych na 10 tys. mieszkańców w 2013 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	31
Wykres 54 Budynki nowe oddane do użytkowania w Gminie Komańcza w latach 2008–2014.....	32
Wykres 55 Budynki nowo oddane do użytkowania na 10 tys. mieszkańców w 2014 roku – porównanie średniej Polski, województwa podkarpackiego, powiatu sanockiego i Gminy Komańcza.....	32

Bibliografia

1. *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2014*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2014.
2. Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2000.
3. Portal informacyjny Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, stat.gov.pl.
4. Portal internetowy Interaktywna Mapa Polski, www.mapapolski.com.pl.
5. Portal internetowy Nowiny24, www.nowiny24.pl.
6. *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Komańcza*, Rzeszów 2004.
7. Rejestr Narodowego Instytutu Dziedzictwa, www.nid.pl.
8. Serwis Turystyczny Okolice Komańczy i Woli Michowej, www.komancza.info.
9. Strona internetowa Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, www.cke.edu.pl.
10. Strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, crfop.gdos.gov.pl.
11. Strona internetowa Instytutu na rzecz Ekorozwoju www.obszary.natura2000.org.pl,
12. Strona internetowa Klasztoru Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu w Komańczy, www.nazaretanki.przemyska.eu.
13. Strona internetowa Lasów Państwowych – Nadleśnictwo Komańcza, www.komancza.krosno.lasy.gov.pl.
14. Strona internetowa Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, www.oke.krakow.pl.
15. Strona internetowa Podkarpackiego Zarządu Dróg Wojewódzkich, www.pzdw.pl.
16. Strona internetowa Urzędu Gminy Komańcza, www.komancza.pl.
17. Strona internetowa Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014, Gmina Komańcza, rzeszow.stat.gov.pl.
18. Strona internetowa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013, www.wrota.podkarpackie.pl/pl/rpo.